

TYÖNTEKIJÖIDEN NÄKEMYKSIÄ LAPSEN ASEMASTA TAMPEREEN TURVAKODILLA

Kirsi Hoppo

Susanna Marttila

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2015
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalinen kuntoutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HAPPO, KIRSI & MARTTILA, SUSANNA:
Työntekijöiden näkemyksiä lapsen asemasta Tampereen turvakodilla

Opinnäytetyö 67 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Maaliskuu 2015

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millainen on lapsen asema Tampereen turvakodilla sekä millaisia kehittämistarpeita lapsen asemaan liittyy. Halusimme lisäksi saada selville erilaisia työskentelykeinoja ja työvälineitä kriisitilanteessa olevan lapsen kohtaamiseen. Näiden ohella halusimme nostaa lasten asemaa esille ja yleiseen keskusteluun. Lapsen asemaa ja kehittämistarpeita pyrimme löytämään tarkastelemalla työntekijöiden näkemyksiä lapsen asemasta. Opinnäytetyön idea syntyi kiinnostuksesta lastensuojelua ja lasten asemaa kohtaan.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Tampereen ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa. Työ on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jota varten haastateltiin viittä turvakodin työntekijää. Haastattelut toteutettiin yksilöteemahaastatteluina syksyllä 2014. Haastatteluteemat käsittelivät lapsen asemaa lasten kohtaamisen ja yksilötyön kautta. Haastattelut analysoitiin mukailemalla aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita.

Tutkimuksen tulosten mukaan työntekijät kokivat lapsen aseman Tampereen turvakodilla pääosin hyväksi, mutta osasivat kuitenkin nimetä myös lapsen asemaan negatiivisesti vaikuttavia asioita. Työntekijöiden mukaan muun muassa kiire ja riittävien resurssien puuttuminen huonontavat lapsen asemaa. Toisaalta työntekijät kokivat, että Tampereen turvakodilla kiinnitetään erityistä huomioita lapsen asemaan ja lapsen tarpeisiin. Lisäksi työntekijät osasivat kertoa useita kehitysehdotuksia lapsen aseman parantamiseksi.

Tulevaisuudessa Tampereen turvakodilla tulisi kiinnittää huomiota siihen, että lapsen asemaa pyrittäisiin kehittämään jatkuvasti ja uusia kehitysideoita kokeiltaisiin käytännössä. Olisi tärkeää myös pitää huoli siitä, etteivät aikuisasiakkaat menisi lapsiasiakkaiden edelle.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HAPPO, KIRSI & MARTTILA, SUSANNA:
Employees' Views of a Child's Position in Tampere Shelter Home

Bachelor's thesis 67 pages, appendices 2 pages
March 2015

The purpose of this thesis was to collect information on a child's position in Tampere Shelter Home. The objective was also to discover possible development needs concerning a child's position and to study the methods of working with children. The idea for the Bachelor's thesis developed from the interest in child welfare and child's position.

The study was carried out in cooperation with Tampere Mother and Child Home and Shelter Association. The method was qualitative and data were collected using thematic interview. Five employees of Tampere Shelter Home were interviewed individually in autumn 2014. Themes of the interviews dealt with a child's position and individual work with children. The data were analyzed using qualitative content analysis.

The majority of respondents believed that a child's position in Tampere Shelter Home is good. According to the data employees' in Tampere Shelter Home take a child's position and children's needs into account. The respondents identified also matters that affect a child's position negatively. The problems are related to lack of financial resources and haste. Development suggestions were given to improve a child's position.

In the future Tampere Shelter Home should ensure that a child's position would stay constant during development work. New development ideas should be experimented in practice. It is also important to make sure that the adult clients do not surpass child clients.

Key words: shelter home, child's position, work against domestic violence

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	8
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	9
	3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset	9
	3.2 Laadullinen tutkimus	10
	3.3 Aineiston hankinta ja analyysi	10
4	YHTEISTYÖTAHO	12
	4.1 Tampereen turvakoti	12
	4.2 Tampereen ensi- ja turvakoti ry sekä Ensi- ja turvakotien liitto.....	13
5	LAPSEN ASEMA JA LASTENSUOJELU	14
	5.1 Lapsen asema käsitteenä	14
	5.2 Lapsen osallisuus	15
	5.3 Lastensuojelu	18
6	VÄKIVALTATYÖ	20
	6.1 Perheväkivalta.....	20
	6.2 Väkivaltatyö.....	22
	6.3 Väkivaltatyön laatuvaatimukset.....	23
	6.4 Väkivallan vaikutukset lapseen	24
	6.5 Lapsityö turvakodeissa	26
7	TRAUMA.....	29
	7.1 Traumaperäinen kriisi	29
	7.2 Trauma käsitteenä	31
	7.3 Vakauttaminen	32
	7.4 Traumaperäinen stressihäiriö	33
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
	8.1 Tyypillinen lapsi	35
	8.2 Lapsen kohtaaminen	36
	8.2.1 Kohtaaminen tulotilanteessa	36
	8.2.2 Kohtaaminen arjessa	38
	8.3 Lapsen aseman puolustaminen	39
	8.4 Lain merkitys työskentelyssä.....	41
	8.5 Yksilötyö.....	42
	8.5.1 Lapsien kanssa tehtävän yksilötyön tarkoitus ja tavoite	42
	8.5.2 Mitä lapsen yksilötapaamisissa tehdään?.....	43
	8.5.3 Lapsen kanssa tehtävän yksilötyön työvälineet	45
	8.6 Lapsen asema.....	47

8.6.1	Positiiviset asiat.....	48
8.6.2	Kehittämistä vaativat asiat	48
8.6.3	Kehitysideoita	50
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	53
10	POHDINTA.....	55
10.1	Eettisyys ja luotettavuus	55
10.2	Opinnäytetyöprosessi.....	58
10.3	Oma näkemysemme kehitys- ja jatkotutkimusideoista	59
	LÄHTEET	61
	LIITTEET	66
	Liite 1. Haastattelurunko	66

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheen valitsemisen lähtökohtana meillä oli, että halusimme opinnäytetyön liittyvän lapsiin ja lastensuojeluun. Toinen meistä on ollut harjoittelussa ja töissä Tampereen ensi- ja turvakodilla ja toinen Päiväperhon perheosastolla. Huomasimme molemmat harjoitteluidemme pohjalta lasten aseman ja sen esille nostamisen olevan tärkeää. Kysyimme mahdollisesta yhteistyöstä Tampereen ensi- ja turvakodilta, ja saimme myönteisen vastauksen. Opinnäytetyön aiheeksi oli monia ehdotuksia, mutta loppujen lopuksi saimme aiheen rajattua. Tutkimuksen tekeminen otettiin ensi- ja turvakodilla hyvin vastaan ja sen tärkeys ymmärrettiin.

Perheväkivalta ja lastensuojelulliset kysymykset ovat Suomessa ajankohtaisia ongelmia. Väestöliiton mukaan kaikessa väkivaltarikollisuudessa Suomi on Euroopan unionin tilastoissa heikoilla sijoilla (Väestöliitto 2015). Perheväkivaltaan ja lastensuojelun tämän hetkiseen tilanteeseen on viime vuosina kiinnitetty huomiota muun muassa useiden perhesurmien vuoksi. Perheväkivallasta ei kuitenkaan vieläkään mielestämme keskustella tarpeeksi. Itse koemme, että perheväkivaltaan pelätään puuttua, eikä sitä uskalleta ottaa puheeksi. Suomessa elää mielestämme vahva ajatus siitä, että perheen sisäiset asiat eivät kuulu ulkopuolisille, vaikka tosiasiasa perheväkivalta on rikos, aivan kuten mikä tahansa muukin väkivallan ilmenemismuoto (Rikoslaki 1889/39). Vuonna 2008 tehdyssä lapsiuhritutkimuksessa on saatu selville, että lapset, jotka ovat joutuneet väkivallan uhriksi kotonaan, ovat myös nähneet muihin perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa toisia enemmän. Samassa tutkimuksessa todetaan ”mikäli perheessä käytetään väkivaltaa, siitä saavat kaikki osansa”. Näin ollen tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivalta lisää myös lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä. (Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008, 78, 152.) Oikeusministeriön selvityksen mukaan yhden vuoden aikana noin kymmenen lasta kuolee perheväkivallan seurauksena ja noin 300 lasta vammautuu vakavasti (Kumpulainen 2013, 69).

Edellisessä kappaleessa mainittujen tutkimustulosten nojalla voidaan päätellä, että useat lapset ovat joutuneet ja joutuvat tällä hetkellä tai tulevaisuudessa elämään perheväkivallan varjossa. Perheväkivallan yleisyydestä on mahdotonta saada luotettavaa tutkimus- ja tilastotietoa, koska suuri osa perheväkivaltatapauksista ei tule koskaan esimerkiksi poliisin tietoon (Kääriäinen 2007, 25). Voidaan siis päätellä, että monet perheväkivaltata-

paukset jäävät viranomaisilta piiloon, eikä osa perheväkivaltaa kokeneista lapsista koskaan pääse avun piiriin. Osa lapsista päätyy kuitenkin toisen vanhemman tai huoltajan kanssa turvakotiin. Esimerkiksi Tampereen turvakodissa kävi vuoden 2013 aikana asiakkaana 182 lasta (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2013, 11). Meidän tutkimuksemme keskittyy turvakodissa oleviin lapsiin ja siihen, millainen lasten asema Tampereen turvakodissa on. Turvakotiin hakeutuminen voi olla merkittävä käännekohta lapsen ja perheen elämässä ja haluammekin osaltamme vaikuttaa siihen, että lapsen asema turvakodin asiakkaana olisi hyvä ja tätä kautta mahdollisuudet selviytyä perheväkivallasta olisivat paremmat.

Yhteistyötahomme mukaan heille ei ole aiemmin tehty opinnäytetyötä lasten asemasta. Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikutti kuitenkin suuresti Tampereen ensi- ja turvakotiin liittyvä tutkimus, *Elävä päiväkirja – Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n lapsityön polku*, joka on Anne Tiainen ja Reetta Hokkasen vuonna 2010 valmiiksi saama raportti yhdistyksen tekemästä työstä perheväkivaltaa kokeneiden lasten hyväksi. Tiainen ja Hokkanen ovat tutkineet lapsityön polkua ja kehittymistä, onnistumisia ja haasteita sekä työntekijöiden näkemyksiä perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa työskentelystä. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tehdä näkyväksi lapsilähtöistä perheväkivaltatyötä. Tutustuimme molemmat *Elävään päiväkirjaan* ennen opinnäytetyön kirjoittamista, ja se antoikin selkeän käsityksen yhteistyökumppanimme Tampereen ensi- ja turvakodin lapsityön historiasta. Tutkimuksen voisi siis sanoa vaikuttaneen kokonaisuudessaan opinnäytetyömme aloittamiseen. (Tiainen & Hokkanen 2010.) Lapsen asemaa turvakodissa on tutkinut myös esimerkiksi Helena Kämärä vuonna 2011 opinnäytetyössään *Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä – Vantaan turvakodin ohjaajatyön näkökulma*. Kämärän tutkimus ei vastaa täysin meidän tutkimustamme, mutta siinä on myös haluttu nostaa esille lapsen asemaa väkivaltatilanteissa sekä turvakodissa. Kämärän mukaan turvakodeissa lasten ja väkivallan uhrien kanssa työskentelyllä voidaan vaikuttaa siihen, että lapsia ei käytettäisi vanhempien välisen väkivallan välineenä. (Kämärä 2011.)

Aloitamme raporttimme käymällä läpi opinnäytetyön tarkoitukset. Seuraavaksi kerromme tutkimuksen toteutuksesta ja esittelemme yhteistyötahomme. Perehdymme raportissamme myös aiheitamme koskevaan teoriaan ja käsitteistöön. Tämän jälkeen kerromme tutkimuksemme tulokset, sekä esittelemme johtopäätöksemme. Loppuun olemme kirjoittaneet pohdintaa opinnäytetyön tekoprosessista, tutkimuksemme luotettavuudesta sekä tutkimuksessa esille nousseista kehitysideoista.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Opinnäytetyömme tavoitteena on kehittää lapsen asemaa Tampereen turvakodilla. Tähän tavoitteeseen pyrimme tarkastelemalla lapsen asemaa sekä lapsen asemaan liittyviä kehittämistarpeita. Halusimme saada selville mahdollisimman realistisen kokonaiskuvan lasten aseman tämän hetkisestä tilanteesta. Kokonaiskuvan avulla Tampereen turvakodin on mahdollista tarkastella ja tarvittaessa kehittää toimintaansa. Halusimme lisäksi saada selville erilaisia keinoja ja työvälineitä kriisitilanteessa olevan lapsen kohtaamiseen. Mielestämme lapsen aseman ja kohtaamisen esille ottaminen on tärkeää, ja halusimmekin nostaa aihetta yleiseen keskusteluun sosiaalialalla. Opinnäytetyön avulla voimme ainakin saada lapsen aseman keskusteluun Tampereen turvakodilla ja mahdollisesti myös muissa lastensuojelun palveluissa. Opinnäytetyömme voi tarjota työvälineitä ja tietoa lastensuojelussa toimiville ja alaa opiskeleville. Toivomme lisäksi, että opinnäytetyömme voisi osaltaan rohkaista perheväkivallasta kärsiviä turvakotiin hakeutumisessa, sekä antaa heille tietoa auttamisjärjestelmästä ja toivoa perheväkivallasta selviytymiseen. Tarkastelemalla ja vertailemalla turvakodilla lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden näkemyksiä lapsen asemasta, kohtaamisesta ja yksilötyöstä pyrimme löytämään kokonaiskuvan lapsen aseman tilanteesta sekä kehittämistarpeista. Tutkimuksemme aineistona ovat viiden turvakodin työntekijän haastattelut.

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat kriisitilanteesta tulevat lapset, jotka ovat Tampereen turvakodilla huoltajansa ja mahdollisten sisarustensa kanssa. Kohderyhmämme lapset ovat joutuneet perheväkivallan kohteiksi tai altistuneet sille. Keskitymme erityisesti tarkastelemaan turvakodissa olon aikana tehtävää työskentelyä perheväkivallan takia turvakodille tulleiden lasten kanssa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänäimme on kartoittaa lapsen asemaa Tampereen turvakodissa. Alusta asti meille oli selvää, että haluamme haastatella työntekijöitä. Koimme mielekkäämmäksi haastatella työntekijöitä kuin esimerkiksi asiakkaana olevia lapsia tai heidän perheenjäseniään. Turvakodin asiakkaat saapuvat kriisitilanteesta ja käyvät elämässään läpi raskasta prosessia, minkä takia halusimme antaa heille rauhan keskittyä kriisistä selviytymiseen ja välttämättömästi hoidettavista asioista huolehtimiseen. Emme halunneet lähteä toteuttamaan tutkimusta asiakkaita haastatteleamalla, sillä tutkimukseen osallistuminen olisi voinut pahimmillaan olla asiakkaille liian kuormittavaa. Oli siis turvallisempaa lähteä toteuttamaan haastattelu työntekijöille. Lisäksi haastatteluiden järjestäminen oli lähtökohtaisesti helpompaa työntekijöille kuin asiakkaille, asiakkaiden tiheän vaihtuvuuden takia.

Alun perin tarkoituksenamme oli haastatella pelkästään työntekijöitä, jotka vastaavat ensisijaisesti lapsityön tekemisestä. Saadaksemme paremman kokonaiskäsityksen lapsen aseman tilanteesta, halusimme ottaa mukaan myös muitakin turvakodin ohjaajia, sillä he ovat myös mukana lasten arjessa ja kohtaamisessa turvakodilla ja sen myötä muodostamassa lapsen asemaa. Lisäksi haastattelujen aikana turvakodilla oli vain kaksi lapsityöstä vastaavaa työntekijää. Ottamalla mukaan muitakin työntekijöitä saimme aineistostamme laajemman ja luotettavamman. Tällä tavalla saimme selville myös sen, millainen lasten asema on vastuuhenkilöiden ollessa poissa turvakodilta. Tutkimuksen edetessä meille selvisi, että kaikki haastateltavat olivat kuitenkin tehneet lapsityötä.

Halusimme haastatella työntekijöitä myös sen takia, että halusimme saada selville lapsen kohtaamiseen tarvittavaa osaamista ja työvälineitä. Lastensuojelu kiinnostaa meitä tulevaisuuden työkenttänä, joten näiden teemojen oppiminen tukee myös omia taitojamme työntekijöinä, lapsen kohtaajina ja lapsen puolestapuhujina.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

- Millaisena työntekijät näkevät lapsen aseman Turvakodissa?
- Mitä kehitettävää lapsen asemaan ja kohtaamiseen liittyen on?

3.2 Laadullinen tutkimus

Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus lapsen asemasta Tampereen turvakodilla. Kvalitatiivinen tutkimus tuo esille tutkittavien havainnon tilanteista ja tuo kuuluviin heidän näkemyksensä. (Hirsjärvi & Hurme, 2006, 27.) Tutkimuksessamme tutkittavia ovat turvakodin työntekijät. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, sisältäen ajatuksen siitä, että todellisuus on moninainen ja muuttuva. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti käsitellen jokaista tapausta ainutlaatuisesti ja tulkitsemalla aineistoa sen mukaisesti. Pyrimme tutkimuksessamme löytämään uusia näkökulmia ja mahdollisesti myös kehitettäviä asioita lapsen asemassa. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena onkin löytää ja paljastaa tosiasioita enemmän kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoksi riittää pieni aineisto, jopa jo yhden henkilön haastattelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2008, 157, 160, 176–177.)

3.3 Aineiston hankinta ja analyysi

Toteutimme tutkimuksen haastattelemalla viittä Tampereen turvakodin työntekijää. Kaikki haastattelemamme työntekijät ovat työskennelleet yhdistyksessä yli kaksi vuotta. Kaikki työntekijät ovat tehneet lasten kanssa yksilötyötä, mutta vain osa haastatelluista on työssään suuntautunut lasten kanssa tehtävään työhön. Kaikki haastatellut työntekijät tekevät töitä ohjaajan nimekkeellä.

Laadullisessa tutkimuksessa suositaan sellaisia metodeita, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni tulevat esille. Teemahaastattelu on yksi tällainen laadullisen tutkimuksen metodi. (Hirsjärvi ym. 2008, 160.) Päädyimmekin käyttämään haastattelumenetelmänä teemahaastattelua puolistrukturoidusti. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on etukäteen määriteltä, mutta valmiita kysymyksiä ei ole vaan haastattelu tehdään teemojen pohjalta vapaassa järjestyksessä. Teimme haastattelurungon lapsen asemaan liittyvien teemojen pohjalta, ja annoimme rungon haastateltaville etukäteen tutustuttaviksi. Olimme molemmat paikalla haastattelussa, sillä halusimme varmistaa haastattelujen olevan mahdollisimman tasavertaisia keskenään. Tällä varmistimme myös, kuten haastattelijoiden pitääkin, että kaikki teemat tuli käytyä läpi. Haastateltavasta riippuu, kuinka kauan yhdestä aiheesta puhutaan. (Eskola & Suoranta 2000, 86.) Käytimme haastat-

teluihin aikaa 30 minuutista 1h 10 minuuttiin. Teemahaastattelua voidaan sanoa puolistrukturoiduksi menetelmäksi silloin, kun kaikki teemat ja aihealueet ovat haastateltaville samat. Teemahaastattelu poikkeaa muista puolistrukturoiduista haastatteluista siten, että kysymysten muoto ja järjestys ovat vapaampia. Teemahaastattelun avulla jo muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 48,59.) Teemahaastattelussa haastateltava saa myös puhua varsin vapaamuotoisesti, joten haastattelumateriaalin voi katsoa edustavan haastateltavan itsensä puhetta. Koska meillä oli vain viisi haastateltavaa, uskoimme saavamme teemahaastattelun avulla kokonaisvaltaisemman käsityksen aiheesta. Teemahaastattelu sopi haastattelumenetelmäksemme myös siksi, että se antaa laajat mahdollisuudet yksilöllisten tulkintojen esille tuomiseen. (Eskola & Suoranta 2000, 87–88.) Koimme myös teemahaastattelun itsellemme luontevimmaksi tavaksi haastatella.

Analysoimme haastattelut mukaillemalla aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita. Litteroimme jokaisen haastattelun samalla tarkkuudella kirjoittamalla kaikki haastatteluissa käytetyt sanat ja lauseet ylös. Tulostimme kaikki haastattelut, ja luimme ne läpi paperiversioina. Tämän jälkeen muodostimme haastatteluiden ja tutkimuskysymystemme perusteella kuusi yläkategoriaa, joihin aloimme etsiä tarkemmin materiaalia haastatteluista. Kuuden suurimman kategorian alle muodostui myös alakategorioita. Etsimme ja kopioimme jokaisesta haastattelusta lause kerrallaan suoria lainauksia kunkin kategorian alle. Tämän teimme yksi haastattelu kerrallaan. Kun olimme saaneet kaikista haastatteluista kuhunkin kategoriaan liittyvät asiat, aloimme etsiä yhtäläisyyksiä ja eroja haastatteluiden välillä ja sitä kautta muodostaa tutkimuksemme tulokset. Kirjoitimme tutkimuksen tulokset käyttäen runsaasti suoria lainauksia, sillä halusimme tuoda esille työntekijöiden äänen sekä konkretisoida, mihin tuloksemme perustuvat. Koimme yhtä merkityksellisiksi kaikki haastattelut.

4 YHTEISTYÖTAHO

Yhteistyötahoksemme saimme Tampereen ensi- ja turvakotiyhdistyksen. Aiheemme rajautui ajan kanssa siten, että päädyimme käsittelemään opinnäytetyössämme ainoastaan turvakotia ja siellä olevia asiakkaita. Tähän päädyimme siksi, että ensikoti ja turvakoti ovat keskenään erilaisia yksiköitä ja asiakkaiden tulosityt poikkeavat yleensä merkittävästi toisistaan. Päädyimme valitsemaan turvakodin myös siksi, että sen asiakasmäärä on yleensä suurempi, ja siellä on enemmän lapsia. Ajatus opinnäytetyön aiheesta muodostui lisäksi toisen meistä suorittaessa harjoittelua turvakodilla, joten se tuntui läheisemmältä yksiköltä. Selkeyttämisen vuoksi käytämme opinnäytetyössämme Tampereen ensi- ja turvakodin virallisen nimen sijasta nimeä Tampereen turvakoti, tarkoittaessamme nimenomaan vain turvakotia.

4.1 Tampereen turvakoti

Tampereen turvakoti on tarkoitettu perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville perheille. Turvakotiin voi tulla mihin vuorokaudenaikaan tahansa, ja se on aina auki. Turvakodilla on myös ympäri vuorokauden henkilökuntaa, joka pystyy tarjoamaan tukea ja turvaa turvakodin asiakkaille. Tampereen turvakodille voi tulla myös Tampereen kaupungin ulkopuolelta, kaikista kunnista. Turvakotijakson pituus mietitään yhdessä asiakkaan, sosiaalityöntekijän ja turvakodin henkilökunnan kanssa. Turvakoti tarjoaa mahdollisuuden tunteiden ja kokemusten turvalliseen käsittelyyn ja purkuun. Turvakotijakson aikana asiakkaat pääsevät keskustelemaan omatyöntekijänsä kanssa sekä osallistumaan erilaisiin ryhmiin, joita ovat yhteisöryhmä, aikuisten vertaistukiryhmä sekä lasten ryhmä. Tampereen turvakodin henkilökunta työskentelee perheen auttamiseksi ja tilanteen selvittämiseksi yhdessä eri yhteistyötahojen, viranomaisten sekä perheen läheisten kanssa. Turvakodissa tehtävän työn taustalla on traumaviitekehys ja työtä tehdään valtakunnallisten väkivaltatyön laatuvaatimuksien mukaisesti. (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2014a.) Väkivaltatyön laitos- ja avopalvelutyön laatuksiterit määrittelevät esimerkiksi, että väkivaltatyössä käytetään vakauttavaa työtettä ja asiakkaille kerrotaan eri väkivallan muodoista sekä heidän omista oikeuksistaan. Työntekijän tulee myös tukea asiakkaan omaa toimijuutta sekä vahvistaa jo olemassa olevia resursseja. (Ensi- ja turvakotien liitto. 2013. 9-12) Turvakotijakson tavoite on, että asiakkaalle

pystytään luomaan hyvät edellytykset turvalliseen elämään myös turvakodista lähdön jälkeen. Vuonna 2013 turvakodissa kävi asiakkaita yhteensä 345, ja heistä 182 oli lapsia. Suurin osa lapsista oli 5–9-vuotiaita. (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2013, 11.) Tilastosta selviävä lapsiasiakkaiden määrä tukee ajatustamme siitä, että opinnäytetyömme aihe on tärkeä.

Suomessa toimii tällä hetkellä yhteensä 12 turvakotia (Ensi- ja turvakotien liitto 2014b). Tampereella ei ole toista täysin turvakodin palveluita vastaavaa yksikköä. Tampereella aiemmin toiminut Naisten suojakoti ei ole tällä hetkellä toiminnassa, mutta aikoo jatkaa toimintaansa myöhemmin (Naisten suojakoti ry 2014). Suomen punaisen ristin Nuorten turvatalo tarjoaa Tampereella osittain samankaltaista apua, kuitenkin vain lähinnä nuorille (Suomen punainen risti 2014).

4.2 Tampereen ensi- ja turvakoti ry sekä Ensi- ja turvakotien liitto

Tampereen turvakotia ylläpitää Tampereen ensi- ja turvakotiyhdistys. Yhdistys on perustettu vuonna 1945 ja turvakotitoiminta on aloitettu vuonna 1984 (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2014b). Rahoituksen yhdistys saa pääosin kuntien ostopalveluna ja korvauksina (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2013, 25). Yhdistys tarjoaa ensi- ja turvakodin lisäksi myös muita palveluita lapsille ja lapsiperheille. Perhekulma Puhurissa tehdään tällä hetkellä lapsityötä, univalverytmitystä ja isätyötä, sekä pidetään tapaamispaikkaa. Yhdistyksen palveluihin kuuluu myös päiväryhmä Pikku-Miina sekä kolme perhetupaa eri puolilla Tamperetta. (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2014c.) Yhdistys tarjoaa lisäksi esimerkiksi asumispalveluita sekä erilaista päivätoimintaa ikäihmisille. Lisäksi yhdistys tukee kansalaistoimintaa ja yhdistyksessä voi toimia vapaaehtoisena. (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2014b.)

Tampereen ensi- ja turvakoti ry on yksi Ensi- ja turvakotien liiton 29 jäsenyhdistyksestä. Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen kansalais- ja lastensuojelujärjestö, joka toimii jäsenyhdistystensä keskusjärjestönä. Liiton tarkoituksena on perheväkivallan ehkäisy, vanhemmuuden ja perheen tukeminen sekä lapsen suotuisten kasvuolosuhteiden ja turvallisen kehityksen turvaaminen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2014a.) Liiton toiminta perustuu arvoihin, jotka ovat tasa-arvo, luottamus, rohkeus, turvallisuus ja inhimillisyys (Ensi- ja turvakotien liitto 2013, 1).

5 LAPSEN ASEMA JA LASTENSUOJELU

Lasten ja lapsiperheiden asema on ollut julkisessa keskustelussa Suomessa 2000-luvulla. Minna Salmen, Hannele Saulin sekä Johanna Lammi-Taskulan (2012) mukaan valtaosa lapsista voi hyvin ja elää parempaa elämää kuin aiemmin, mutta kuitenkin laajeneva joukko lapsista kärsii kasautuvista ongelmista ja pahoinvointi on lisääntynyt. Suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee rakenteellinen välinpitämättömyys lapsia kohtaan. Rakenteelliselle välinpitämättömyydelle ominaista on runsas huolestunut puhe lapsista, mutta huoli ei konkretisoidu poliittisiksi päätöksiksi resursseja jaettaessa. Lapsuus nähdään poliittisessa suunnittelussa ohimenevänä vaiheena, eikä lapsuusvuosia pidetä kovin tärkeänä. Mikäli lapsuuden ajatellaan olevan nopeasti ohi ja vain olevan aikuisuuteen valmistautumista, lapsi ei saa olla lapsi. Lapsuutta ei voi elää uudestaan tai hankkia jälkikäteen, lapsen tulisi saada elää lapsuuttaan tässä ja nyt. Olisi erittäin tärkeää muistaa, että lapsuuden aikana luodaan perustaa sille, mitä mahdollisuuksia aikuiselämä antaa. Lisäksi lapsiperheiden taloudellinen asema on heikentynyt. Lasten palveluiden kehittämisen sijaan palveluita supistetaan. Resurssipula peruspalveluissa lisää lasten pahoinvointia yhteiskunnassa. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula, 2012, 22, 40, 41, 42.)

5.1 Lapsen asema käsitteenä

Lapsen asema käsitteenä ei ole aivan yksiselitteinen. Tutkimuksessamme olemme käyttäneet yhtenä pohjatutkimuksena Johanna Hurtigin vuonna 2003 kirjoittamaa väitöskirjaa Lasta suojelemassa, jossa Hurtig on tutkinut lapsen aseman rakentumista perhetyön asiakastilanteissa. Hurtigin (2003) mukaan lapsen asemaa on tutkittu kahdesta suunnasta, konkreettisesta lapsen paikasta, esimerkiksi sijoitettujen lasten elämästä, sekä toisaalta abstraktimmin ymmärrettävästä lapsen paikasta eli lapsen asemasta. Lapsen asemaa tutkittaessa on Hurtigin mukaan pohdittu työssä toteutuvia lasten kuulemisen ja yksilöllisen huomioimisen ulottuvuuksia. Lapsen aseman käsitteinä ovat kulkeneet lapsen oikeudet, edut, subjektiivisuus, lapsen näkökulma sekä lapsen rooli. (Hurtig 2003, 32.)

Ymmärrämme lapsen aseman tutkimuksessamme samansuuntaisesti kuin Hurtig väitöskirjassaan. Hurtig käyttää tutkimuksessaan työkaluna käsitettä lapsen paikka, joka ei tarkoita konkreettista tilaa tai fyysistä paikkaa vaan prosessia, joka muotoutuu eri tilanteissa. Hurtig kuvaa lapsen paikan olevan ammatillisissa kohtaamisissa toteutuva mahdollisuus, joka muodostuu tapahtumien ja tilanteiden kuluessa osapuolten toiminnan tuloksena. Hurtig kuvaa asema-käsitteen olevan paikan yläkäsite, joka kokoaa ja yleistää tietoa lasten paikoista. (Hurtig 2003, 33–34.) Ymmärrämme tutkimuksessamme lapsen aseman käsitteen vastaavasti kuin Hurtig käyttää tutkimuksessaan käsitettä lapsen paikka, vaikkakin asema -käsite saattaa sisältää lähtökohtaisesti arvoihin tai laillisuuteen liittyvän puolen.

5.2 Lapsen osallisuus

Mielestämme hyvään lapsen asemaan kuuluu se, että lapsi on osallisena työskentelyssä. Halusimme avata osallisuuden käsitettä ja osallisuuteen kuuluvia työskentelyn näkökulmia, sillä ne antavat mielestämme konkreettisemmin tietoa siitä, minkälaista lapsilähtöisyyttä työskentelyyn tarvitaan, jotta lapsen asema voisi olla hyvä.

Lapsen asema ja oikeudet osallisuuteen on suojattu Suomessa vahvasti lainsäädännöllä. Suomen perustuslaissa määritellään kaikkien ihmisten yhdenvertaisuus lain edessä, kehtään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan edes iän perusteella. Laissa on selkeästi ilmaistuna se, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikätasoisesti. (Perustuslaki 731/1999.) Lisäksi lasten oikeuksien yleissopimuksen kolmessa lapsia koskevassa ydinkäsitteessä on velvoitteet turvata lapsille osuus yhteiskunnan voimavaroista (provision), oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon (protection) sekä oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään (participation). (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.) Perusta osallisuuden oikeuteen on myös määritelty YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa. Osallisuus on sopimuksen mukaan kaikkea viranomaistoimintaa läpäisevä perusoikeus. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.) Lastensuojelulaki turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki suojaa myös lapsen osallisuutta ja korostaa lapsen oikeutta osallisuuteen kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. (Las-

tensuojelulaki 417/2007.) Lisäksi sosiaalihuollon asiakaslaista, hallintolaista ja nuorisolaista löytyy pykälänsä lapsen osallisuudelle (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 118).

Lapsen osallisuus tarkoittaa lapsen mukanaoloa häntä koskevissa asioissa. Lapsi on mukana esimerkiksi määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen edukseen tehtävää työtä. Osallisuus tarkoittaa myös yhteisöön, kuten perheeseen, sukuun tai asuinalueeseen kuulumista ja liittymistä, ja niiden pohjalta maailmakuvan rakentamista ja käsitystä itsestä. Lapsen osallisuus tarkoittaa myös mahdollisuutta lapsen vahvaan asemaan tiedon tuottajana ja vastaanottajana. Olennaista lapsen osallisuudessa on hänen oma subjektiivinen kokemuksensa siitä ja vaikutusmahdollisuuksistaan. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 117, 119, 125.)

Lasten osallisuuden toteutuminen vaatii työntekijöiltä valmiuksia työskennellä lasten kanssa ja kohdata lapsia. Työntekijöiden täytyy osata rakentaa lapsen kanssa hyvä luottamuksellinen suhde. Työntekijöiden täytyy osallisuuden toteutumiseksi kuunnella lasta, tehdä yhteistyötä lasten kanssa ja ottaa lasten mielipiteet huomioon. Tällainen yhteistyö vaatii kuitenkin sen, että organisaatio luo osallisuudelle mahdollisuudet esimerkiksi lasten kanssa työskentelyyn vaadituilla tiloilla tai aikaresurssilla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.) Lasten kohtaaminen kuten minkä asiakasryhmän tahansa kohtaaminen tulisi tehdä aidosti ja inhimillisesti. Tasavertaiseen aitoon kohtamiseen vaaditaan työntekijältä kykyä heittäytyä pois asiantuntijan roolista ja taitoa tulla lapsen kanssa samalle tasolle ja aaltopituudelle. (Peavy 2006, 35; Väliavaara 2006, 1.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjassa on ohjeet hyvään vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Lapseen tulisi suhtautua kunnioittavasti ja hänestä tulisi olla aidosti kiinnostunut. Työntekijän tulisi osata puhua lapsen kanssa lapsen kehitystason mukaisesti. Tärkeää olisi muistaa, että vaikka asioista on hyvä keskustella ja lasta voi auttaa puhumaan, lasta ei saisi kuitenkaan koskaan painostaa ja pakottaa sellaiseen mihin lapsi ei ole valmis. Kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä on pidettävä mukana turvallisuus ja lapsentahtisuus. Työntekijän on osattava tehdä kysymyksiä lapselle ja mahdollistaa lapsen puhuminen omista kokemuksistaan. Lapsen kanssa tehtävän työn ei tulisi olla väline vanhempien kanssa tehtävään työskentelyyn. Lasten kanssa tehtävässä työssä tunteiden käsittely ja ilmaisu on tärkeää. Työntekijä ei saisi koskaan pettää lapsen luottamusta eikä toimia lapsen selän takana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.)

Osallisuus rakentuu osista, jotka Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun käsikirjassa on jaoteltu kuuteen osaan; mahdollisuuteen osallistua tai kieltäytyä, mahdollisuuteen saada tietoa, mahdollisuuteen vaikuttaa työskentelyprosessiin, mahdollisuuteen omien ajatusten ilmaisemiseen, tukeen omien mielipiteiden ilmaisuun sekä mahdollisuuteen itsenäisiin päätöksiin. Näiden kuuden erilaisen osan keskinäiset suhteet vaihtelevat ja lapsen osallisuus muuttuu niiden mukana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.)

Lastensuojelussa lapset ovat asianosaisia kaikissa heitä koskevissa asioissa. Lapsen mielipide asioihin selvitetään kokonaisvaltaisen prosessin avulla keskustelemalla ja havainnoimalla lasta ja tämän vuorovaikutusta. 12 vuotta täyttäneellä lapsella on puhevalta lasta koskevissa asioissa, mikä tarkoittaa sitä, että lapsella on mahdollisuudet vaikuttaa työskentelyyn esimerkiksi hakemalla apua ja vastustamalla häntä koskevia päätöksiä. Päätösvalta lastensuojelussa on kuitenkin aina sosiaalityöntekijän ammattilaisen kelpoisuuden omaavalla viranhaltijalla. Lasten kuuluisi saada olla asiantuntijoita omassa elämässään ja siihen liittyvissä asioissa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014b.) Tämän asiantuntijuuden ja osallistumisen mahdollistajina kuuluisi olla aikuisten. Osallisuuden toteutumiseksi erityisesti lastensuojelussa vaadittaisiin lasten mukaan ottamista, mikä tarkoittaa aikuisten osittaista vallasta luopumista. Tämä ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista ammattilaisillekaan. Lasten osallisuuden ympärillä pyörivät monimutkaiset vallankäytön verkostot, joihin kuuluvat lapset, vanhemmat ja erilaiset asiantuntijat omine tulkintoineen ja näkemyksineen. Lapsen osallisuus Hotarin, Orasen ja Pösön mukaan on jännitteinen, monisisältöinen, ristiriitainen ja käytännöllinen asia. Hotari, Oranen ja Pösö kysyvät artikkelinsa lopussa erittäin hyvän kysymyksen: "Siksi oleellinen askel lasten osallisuuden vahvistamiseksi voi olla lasten kanssa työskentelyä varten suunnatun ajan kasvattaminen ja siten lapseen tutustuminen. Jos se ei ole mahdollista lastensuojelussa, on väistämättä kysyttävä, miksi lastensuojelu on olemassa." (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 125, 132.)

5.3 Lastensuojelu

Turvakoti kuuluu lastensuojelun avohuollon erityispalveluihin (Karjalainen, Forsberg & Linnas 2012, 289). Koska Turvakoti on osa lastensuojelupalveluita, olemme tässä aluvussa halunneet selventää lyhyesti, mitä lastensuojelulla ja lastensuojelun avohuollolla tarkoitamme.

Lastensuojelun keskeisimmät arvot sekä lapsen asema pohjautuvat Suomen perustuslakiin, lastensuojelulakiin, kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Nämä kaikki velvoittavat lapsen edun asettamisen etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014a.) Myös lastensuojelulaissa velvoitetaan, että kun lastensuojelun tarvetta arvioidaan ja lastensuojelua toteutetaan, ensisijaisesti huomioitava asia on lapsen etu (Lastensuojelulaki 417/2007). Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikissa lasta koskevissa päätöksissä on arvioitava juuri kyseisen lapsen kannalta paras ratkaisu lapsen elämäntilanteessa. Lapsen edun määrittelyyn liittyy kuitenkin ongelmia, sillä eri ihmisillä on edusta erilaiset käsityksensä. Lapsen mielipidettä kuullaan, mutta etu ja mielipide eivät aina ole sama asia, viranomaisen tehtävä onkin arvioida lapsen etua lain mukaan. Joskus tämä tarkoittaa sitä, että viranomaiset ja lapsi ja perhe ovat päätöksistä eri mieltä. (Lastensuojelun Keskusliitto 2014.)

Lastensuojelun keskeisenä periaatteena Suomessa on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun tehtävänä on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lastensuojelun ydin on siis lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja niitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, sillä lastensuojelussa perhe on ensisijainen ja lapsen oikeuksia on kunnioitettava. (Bardy 2009, 41.) Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Myös ehkäisevä lastensuojelu kuuluu lastensuojeluun. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2014a.) Kaikkien viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia ja huoltajia sekä pyrittävä tarjoamaan perheelle apua riittävän varhain sekä ohjattava perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 417/2007).

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon verrattuna. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa sekä mahdollisesti muiden lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kanssa. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä ja tukea huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Avohuollon tukitoimet kirjataan asiakassuunnitelmaan ja tukitoimien aloittamisesta sosiaalityöntekijä tekee päätöksen. Asiakassuunnitelmaa arvioidaan riittävän ajan kuluttua ja tässä tilanteessa lastensuojeluasiakkuus voi päättyä tai mikäli tarve lastensuojeluasiakkuuteen edelleen on, voidaan avohuollon päätöstä jatkaa tai tarpeen mukaan tehdään kiireellinen sijoitus tai huostaanotto. Tampereen kaupungilla avohuollon tukitoimiin kuuluvat muun muassa tukihenkilöt, tukiperheet, perhetyö, erilaiset taloudelliset tuet, perhekuntoutus, avohuollon sijoitus sekä ohjaustyö. Turvakohti kuuluu lastensuojelun avohuollon erityispalveluihin. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014a; Tampereen kaupunki 2014.)

6 VÄKIVALTATYÖ

Opinnäytetyömme koskee Tampereen turvakodilla olevia lapsia. Lapset voivat tulla turvakodille monenlaisista olosuhteista ja keskenään erilaisista tilanteista. Luonnollisesti myös lapset ovat yksilöitä, eikä heistä voi tehdä luotettavia yleistyksiä. Yksi asia lähes kaikkia turvakodilla olevia lapsia kuitenkin yhdistää; lapset ovat joutuneet kokemaan perheväkivaltaa tai altistumaan sille. Väkivaltaa ilmiönä on tutkittu paljon niin Suomessa kuin ulkomaillakin, mutta mielestämme perheväkivallan vaikutuksia lapsiin on tutkittu yllättävän vähän. Inkeri Eskonen on tehnyt vuonna 2005 väitöskirjan Perheväkivalta lasten kertomana. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää miten ja mitä perheväkivaltaa kokeneet lapset väkivallasta kertovat. (Eskonen. 2005, 41) Vaikka Eskosen tutkimus tutkii eri asiaa kuin meidän opinnäytetyömme, on näkökulma perheväkivallasta ja sen vaikutuksista lapsiin kuitenkin sama. Lasten kanssa työskenneltäessä lapsen yksilöllisyys tulee ottaa huomioon, mutta tiettyjä piirteitä esimerkiksi väkivallan vaikutuksista on tärkeää tietää. Lasten kanssa tehtävä väkivaltatyö vaikuttaa oleellisesti lasten asemaan turvakodilla. Mielestämme on siis tarpeellista avata väkivaltaan liittyviä käsitteitä.

6.1 Perheväkivalta

Tutkimuksemme olemme rajanneet siten, että se keskittyy perheväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneisiin tai niille altistuneisiin lapsiin. Muulla tavoin emme ole kuitenkaan nähneet merkitykselliseksi rajata tai eritellä väkivallan muotoja tutkimusta tehdessämme. Suhtaudumme kaikkiin perheväkivallan muotoihin yhtä vakavasti. Olemme valinneet käsitteeksi juuri perheväkivallan, koska se kuvaa mielestämme parhaiten ilmiön kokonaisvaltaisuutta. Väkivalta vaikuttaa aina lapsiinkin, vaikka he eivät itse olisi väkivallan kohteina (Oranen & Keränen 2003,63; Unicef 2006, 3). Selvennykseksi kerromme kuitenkin seuraavaksi, mitä perheväkivalta – käsitteellä tarkoitamme.

”Perheväkivallassa on kysymys ihmisoikeuksien loukkaamisesta ja väkisin otetusta valasta” kirjoittaa Jari Hautamäki vuonna 1997 ilmestyneessä kirjassaan Perheväkivalta - käännekohta miehen elämässä. Vaikka kirja on melko vanha, kuvaa lause mielestämme hyvin ja ytimekkäästi perheväkivaltaa. Perheväkivaltaa määriteltäessä on ensisijaisen tärkeää määritellä väkivalta, ja mitä sillä tarkoitetaan. Väkivallalla on useita eri muoto-

ja. Toisissa yhteyksissä väkivalta on jaoteltu kolmeen muotoon, jotka ovat fyysinen, psyykkinen ja seksuaalinen väkivalta. Fyysiseksi väkivallaksi voidaan luokitella kaikki teot, jotka loukkaavat ihmisen fyysistä koskemattomuutta. Esimerkkejä fyysisestä väkivallasta ovat esimerkiksi lyöminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen ja hiuksista repiminen sekä erilaisten aseiden käyttö. Psyykkinen eli henkinen väkivalta taas voi olla esimerkiksi uhkailua, vähättelyä, nöyryyttämistä, nimittelyä tai naurunalaiseksi tekemistä. Psyykkinen väkivalta voi olla myös valehtelua ja salailua. (Paavilainen & Pösö 2003, 14; Huhtala, Kuhanen & Pyykkö 2003, 10 -11.) Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi seksuaalista hyväksikäyttöä, raiskausta tai pakottamista seksuaaliseen tekkoon. Seksuaalinen väkivalta voi olla myös seksiin painostamista ja sillä kiristämistä tai uhkailua. (Rikoslaki 563/1998 1§, 4§, 5§; Huhtala ym. 2003, 10- 11.) Joskus väkivallasta on eroteltu myös enemmän muotoja, kuten edellisten lisäksi taloudellinen ja hengellinen väkivalta. Taloudellinen väkivalta tarkoittaa esimerkiksi taloudellista hyväksikäyttöä, raha-asioilla kiristämistä ja uhkailua sekä toisen kontrollointia taloudellisesti. Hengellinen väkivalta taas liittyy uskontoihin ja tarkoittaa esimerkiksi toisen uskonnon vähättelemistä tai uskontoon painostamista. Hengellisen väkivallan alle luokitellaan myös, jos väkivallan tekijä perustelee oikeuttaan väkivallantekoihin uskonnon kautta. (Huhtala ym. 2003, 10- 11.)

Perheväkivallasta voidaan käyttää myös nimitystä lähisuhdeväkivalta tai kotiväkivalta. Ymmärrämme nämä käsitteet osin toistensa synonyymeiksi ja toisiaan täydentäviksi käsitteiksi. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Perheeksi taas käsitämme ensisijaisesti samassa kodissa asuvat tai lähiaikoina asuneet henkilöt, olivat he sitten biologisesti sukua toisilleen tai eivät. Tärkeää perheen määrittelyssä on se, kenet lapsi kokee perheenjäsenekseen. Väkivallan tekijä ja kohde ovat perheväkivalta -käsitteessä avoimia. (Eskonen 2005,21.) Tämä tarkoittaa sitä, että perheväkivallasta puhuttaessa voi väkivallan tekijä olla kuka vain perheenjäsenistä samoin kun väkivallan kohdekin. Ei siis puhuta vain esimerkiksi isän tekemästä väkivallasta äitiä kohtaan, vaan voidaan myös tarkoittaa esimerkiksi sisaruksen toiselle tekemää väkivaltaa. Väkivallan tekijöitä ja kohteita voi myös olla useita. (Eskonen 2005, 21.) Väkivalta aiheuttaa aina henkisiä seurauksia. Lähisuhteissa tapahtuva väkivalta voi olla kuitenkin erityisen vahingollista ja varsinkin pitkäkestoisena lapsen kehitykselle todella haitallista. Tämä johtuu osaksi siitä, että se on rakkaan ihmisen tekemää ja tapahtuu yleensä turvalliseksi ajatellussa paikassa eli kotona. (Hautamäki 2013, 67; Paavilainen & Pösö 2003,18.) Perheväkivalta on myös usein kokonaisvaltaista ja siinä sekoittuvat eri väki-

vallan muodot. Perheväkivallan voidaan vain harvoin ajatella olevan esimerkiksi yksittäinen lyönti, vaan se on yleensä ikään kuin olosuhde, joka vaikuttaa koko perheeseen. (Huhtala ym. 2003, 14.)

Perheväkivallan vaikutukset voivat olla moninaiset ja ne ilmenevät usein niin psyykkisinä kuin fyysisinäkin oireina. Väkipalta voi aiheuttaa esimerkiksi masennusta, häpeän tunnetta, syyllisyyttä, pelkoa, unettomuutta, levottomuutta ja päänsärkyä. Väkivallan psyykkisistä seurauksista kerromme tarkemmin luvussa 7. Fyysinen väkipalta voi lisäksi aiheuttaa monenlaisia fyysisiä vammoja kuten esimerkiksi mustelmia, luunmurtumia, palovammoja, keskenmenoja ja jopa kuoleman. (Hautamäki 2013. 67- 68; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2014c.) Perheväkivalta, kuten väkipalta muutenkin, on rikos (Niemi-Kiesiläinen & Kainulainen 2006, 115-116; Rikoslaki 1889/39).

6.2 Väkipaltatyö

Väkipaltaongelmaa käsitellään Suomessa paljon asiantuntijoiden keskuudessa. Ongelmallista kuitenkin on, jos vain asiantuntijat osallistuvat esimerkiksi lapsen kokeman väkivallan käsittelyyn. (Paavilainen & Pösö 2003, 55.) Perheväkivaltaa kohdanneitten perheiden todellinen tukeminen ja auttaminen vaatii, että perheet ovat työskentelyssä aktiivisina osallistujina ja oman elämäntilanteensa asiantuntijoina. Tämä mukanaolo vaatii perheenjäsenten ja työntekijöiden välistä luottamusta. (Paavilainen & Pösö 2003, 187.) Ihanteellinen tilanne olisi, että työntekijä suhtautuisi perheen väkipaltatilanteeseen aktiivisesti. Tällöin työntekijän epäily väkivallasta herää, ja hän tunnistaa mahdollisuuden väkivallan olemassaoloon sekä tekee yhteistyötä niin moniammatillisen työryhmän kuin perheenjäsenten ja yhteistyötahojenkin kanssa. Tällä tavalla asia saadaan selvitte-lyyn ja hoitaminen alkuun. (Paavilainen & Pösö 2003, 52, 82.)

Väkipaltatyö on haastavaa työtä siihen erikoistuneille ammattilaisillekin. Lapsia kohtaavat ja hoitavat ammattiryhmät kärsivät usein vaikeudesta tunnistaa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Työntekijät voivat pelätä tunkeutumista perheen yksityisalueelle, osaa- mista ja uskallusta tilanteeseen puuttumiseen ei ole, epäilyt ovat työntekijöiden mielestä liian heikkoja tai väkivallan aiheuttamia merkkejä perheenjäsenten käyttäytymisessä tai olemuksessa ei tunneta. (Paavilainen & Pösö 2003, 77.) Väkipalttaa kohdannut lapsi tai aikuinen ei useinkaan itse hae apua, eivätkä lapset aina tiedä, että heidän kokemansa

väkivalta ei kuulu normaaliin lapsuuteen ja perhe-elämään. Lisäksi vaikka lapsi tiedostaisikin väkivaltaan kohdistuvan vääryyden, lapsella ei useinkaan ole keinoja ratkaista tilannetta ja aloittaa tilanteen selvittämistä puhumalla ulkopuolisille. Olennaista väkivaltatyössä onkin lapsen normaalin kehittymisen ja hyvinvoinnin tunteminen sekä väkivallan merkkien ja oireiden tunnistaminen. (Paavilainen & Pösö 2003,75.)

6.3 Väkivaltatyön laatuvaatimukset

Ensi- ja turvakotien liiton sekä sen jäsenyhdistysten työntekijät ovat tehneet väkivaltatyön laitos- ja avopalvelutyön laatuksikriteerit, jotka pohjautuvat vuonna 2007 valmistuneisiin ensimmäisiin valtakunnallisiin väkivaltatyön laatuksikriteereihin. Laatuksikriteerit on tehty muun muassa sen vuoksi, että palvelut olisivat kaikille yhdenvertaisia. Laatuksikriteerien avulla väkivaltatyötä tekevät yksiköt pystyvät myös seuraamaan ja kehittämään omaa toimintaansa. Laatuksikriteerit muun muassa määrittelevät minkä arvojen mukaan väkivaltatyötä tehdään. Väkivaltatyön arvoja ovatkin turvallisuus, kunnioittaminen, asiakkaan osallisuus, luotettavuus ja toivon luominen. Turvallisuus tarkoittaa sitä, että väkivaltaa ei hyväksytä lainkaan ja työympäristön on oltava turvallinen. Turvallisuus on edellytys sille, että väkivaltatyötä voidaan tehdä. Toisaalta turvallisuus on myös työskentelyn tavoite. Kunnioittaminen taas tarkoittaa esimerkiksi sitä, että otetaan huomioon asiakkaan erityistarpeet ja toimitaan asiakkaan omista lähtökohdista. Asiakkaan osallisuudella tarkoitetaan muun muassa sitä, että työtä tehdään osallistavilla työtavoilla ja pidetään huoli siitä, että asiakas kokee omat mielipiteensä ja kokemuksensa merkityksellisinä. Tärkeää on tehdä työtä kumppanuudessa asiakkaan kanssa. Luotettavuus taas tarkoittaa lyhyesti ilmaistuna sitä, että työntekijä toimii läpinäkyvästi ja avoimesti niin asiakkaan kuin yhteistyötahojenkin suuntaan. Asiakkaalla pitää olla mahdollisuus luoda työntekijään luottamuksellinen asiakassuhde ja työntekijän tulee olla sen arvoinen. Toivon luominen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pyritään pitämään yllä uskoa ja toivoa sekä vahvistamaan asiakkaan omia voimavaroja. Tuetaan pyrkimyksiä kohti väkivallatonta elämää ja elämänhallintaa. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013, 1-4.)

Laatuvaatimuksissa on erikseen myös määritelty lapsen kanssa työskentelyn kriteerit. Ensimmäisen laatuksikriteerin mukaan lähtökohtana on lapsen ja tilanteen vakauttaminen. Väkivaltatyön tavoitteena on lopettaa väkivalta lapsen elämässä sekä arvioida lapsen kokonaistilanne ja jatkotyöskentelyn tarve. Tarvittaessa jatkotyöskentelyn mahdollisuus on turvattava. Työskentelyssä tavoitteena on muun muassa lisätä lapsen turvallisuuden-

tunnetta sekä vahvistaa lapsen omia positiivisia selviytymiskeinoja. Työskentelyssä on oltava vakauttava työote. Lapsen kuunteleminen ja auttaminen on tärkeää, eikä työskentely saa missään nimessä lisätä hänen turvattomuuden tunnettaan tai olla lapselle vaarallista. Toisen laatukriteerin mukaan lapselle pitää nimetä oma työntekijä. Oman työntekijän kanssa lapsi voi käsitellä tilannettaan luottamuksellisesti ja turvallisesti. Kolmannen laatukriteerin mukaan työntekijän onkin tehtävä arvio siitä, onko työskentely turvallista lapselle. On myös määritelty, että työntekijöiden tulisi tukea muun muassa lapsen toimijuutta ja osallisuuden kokemusta. Lasten kannalta tärkeää on myös panostaa vanhemmuustyöhön, jotta vanhemmat ymmärtäisivät paremmin esimerkiksi väkivallan vaikutukset lapsiin. Vanhempien kanssa on muutenkin työskenneltävä lapsen kanssa tehtävän työskentelyn rinnalla. Vanhempien lisäksi myös muuta lapsen läheis- ja tukiverkostoa on kartoitettava. Laatukriteereissä on myös määritelty, että lapsityölle tulee olla erillinen tila sekä tarvittavat välineet. Samoin on määritelty työntekijältä vaadittava koulutus ja se, että työntekijöillä on velvollisuus tarpeen vaatiessa tehdä lastensuojeluilmoitus. Laatukriteerien mukaan yhdistyksien tulee lisäksi etsiä nuoria, jotka eivät ole saaneet väkivaltakokemuksiinsa apua. (Ensi- ja turvakotien liitto 2013, 5-8.)

6.4 Väkivallan vaikutukset lapseen

Lasten auttaminen perheväkivaltatilanteissa ei ole vieläkään niin automaattista, kuin sen tulisi olla. Monesti ajatellaan, että väkivalta ei vaikuta lapsiin, eivätkä lapset ole tietoisia perheen sisällä tapahtuvasta väkivallasta. Vanhemmat voivat myös ajatella, että lapset unohtavat nopeasti, vaikka olisivatkin väkivaltatilanteita nähneet tai kuulleet. Lapsi kuitenkin näkee ja kuulee enemmän kuin vanhemmat luulevat ja ainakin aistii väkivallan ilmapiirin. (Oranen & Keränen 2003,63; Hautamäki 2013, 80.) Lapsiin kohdistuvan väkivallankaan vaikutuksia ei ole Suomessa aina ymmärretty ja vanhempien kuritusoikeus poistettiin rikoslaista vasta vuonna 1979. Meni kuitenkin vielä jonkin aikaa, ennen kuin kurituksen käyttö kasvatuksessa kiellettiin lailla vuonna 1984. (Ellonen ym. 2008, 57.) Lapselle on aina vahingollista elää väkivallan keskellä ja varsinkin perheväkivaltatilanteessa lapsen läheisimmät ihmiset altistavat lapsen turvattomuudelle ja pelolle. (Oranen & Keränen 2006, 82.)

Koska lapset ovat aktiivisia toimijoita, eivätkä passiivisia sivustaseuraaajia, on heillä omat selviytymiskeinonsa väkivaltatilanteissa. Selviytymiskeinoja voivat olla muun muassa tilanteiden, ajatusten ja tunteiden poiskytkentä, jolloin lapsi ikään kuin sulkee kaiken ulkopuolelleen ja keskittyy esimerkiksi pelaamiseen tai musiikkiin. Lisäksi selviytymiskeinoja voivat olla idealisoidut päiväunet ja kostofantasiat, joissa lapsi voi haaveilla kostosta tai ihanneperheestään. Tilanteiden välttely, jossa lapsi esimerkiksi välttelee kotiin menemistä ja väkivaltatilanteita voi olla jonkun selviytymiskeino kun taas toinen vaikuttaa aktiivisesti väkivaltatilanteissa eli esimerkiksi menee vanhempien väliin. Selviytymiskeino voi olla myös huolehtijana toimiminen, jolloin lapsi huolehtii monista vanhempienkin tehtävistä. Toiset toimivat myös uhrin uskottuna, eli kuuntelevat ja tukevat uhria. Toiset taas käyttävät selviytymiskeinona väkivallan tekijän uskottuna tai apulaisena olemista. Myös täydellisenä lapsena tai syntipukkina oleminen ovat lasten selviytymiskeinoja. Väkivallalle altistumisen vaikutukset vaihtelevat lapsilla samoin kuin aikuisillakin. Väkivallan seuraukset ja lapsen reagointi riippuvat esimerkiksi väkivallan määrästä ja muodosta, sekä lapsen iästä ja muista kasvuolosuhteista. Väki-valta aiheuttaa lapselle traumakokemuksia, joista oireina voivat olla uudelleen kokemisen oireet, välttämiseen liittyvät oireet sekä ylivireyden oireet. Uudelleen kokemisen oireista lapsilla erityisen yleisiä ovat painajaiset. Lapsilla yleisiä ovat myös ylivireys sekä yliaktiivisuus, jotka näyttäytyvät esimerkiksi siten, että lapsi on koko ajan jännittänyt ja hänen on vaikea rauhoittua tai keskittyä. (Oranen & Keränen 2006, 63- 68, 82.) Traumasta kerromme tarkemmin opinnäytetyömme luvussa 7. Vanhempien välinen väkivalta voi vaikuttaa lapseen myös siten, että vanhemman ollessa traumatisoitunut tai uupunut, ei hän välttämättä kykene vastaamaan lapsen tarpeisiin, kuten hänen kuuluisi (Laine 2005, 154- 155). Perheväkivalta vaikuttaa myös lapsen itsetuntoon ja minäkäsitykseen sekä käsitykseen oikeasta ja väärästä. Väki-valta vaikuttaa myös lapsen tunteisiin ja lapsi saattaa alkaa syyttämään itseään väkivallasta. Lapselle voi myös muodostua käsitys, että väkivalta on hyväksyttävä toimintamalli ja hän voi itse ruveta käyttämään väkivaltaa. Väki-valta voi jättää jälkensä lapsen elämään monella eri tavalla. Lapsen kannalta on myös tärkeää, miten väkivaltatilanteita ratkotaan ja selvitetään, koska lapsi oppii asioista koko ajan ja käyttää oppimaansa myöhemmässä elämässään. (Hautamäki 2013, 80-82, 85.)

”Perheväkivallasta tai muista perheen ongelmista puhuminen saa ehkä lapsen olon tuntumaan pahalta, mutta se ei vahingoita lasta. Sen sijaan lasta vahingoittaa se, että perheväkivaltaan ei puututa.” (Oranen & Keränen 2006, 83.)

6.5 Lapsityö turvakodeissa

Perheväkivaltaa käsitellään usein aikuisten kesken jopa niin paljon, että lapsen asemaa ja paikkaa sekä ammattilaisten asiakassuhdetta lapsiin joudutaan kyseenalaistamaan. Lapsen väkivaltakokemuksia ei tule vain tunnistaa ja todentaa oikeiksi tai vääriksi vaan väkivaltaa kokenutta lasta tulee hoitaa ja tukea, ja hänen kanssaan tulee työskennellä. Lapsilla on kuitenkin aikuisia vähemmän keinoja käytettävissään hakiessaan apua ulkopuolisilta perheen tilanteeseen. (Paavilainen & Pösö 2003, 86.)

Lapset, perhe ja väkivaltatyö -kirjassa julkaistussa artikkelissa Mikko Oranen ja Elli-Maija Laaksamo (2003) ovat kertoneet lapsikeskeisestä väkivaltatyöstä turvakodeissa. Lapsikeskeisen perheväkivaltatyön taustalla ovat Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika -projektin kokemukset. Lapsen aika -projekti on toteutettu vuosina 1997–2001. Kyseessä oli kehityshanke, johon osallistui Ensi- ja turvakotien liiton 13 jäsenyhdistystä. Myös Tampereen ensi- ja turvakotiyhdistykseltä oli hankkeessa mukana kaksi työntekijää. Lapsen aika -projektin tavoitteena oli kehittää perheväkivallalle altistuneiden lasten kanssa tehtävää työtä. Lapsen aika -projektissa lähtökohtana olivat lapsen oikeudet, jotka ovat molemmat peräisin Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta sekä Suomen perustuslaista. Näiden pohjalta projektin lähtökohtana olivat lapsen oikeudet ilmaista näkemysensä häntä koskevissa asioissa ja projektin tavoitteena lapsen osallisuuden vahvistaminen. (Oranen & Laaksamo 2003, 238–240.) Oranen ja Laaksamo painottavat, että lapsen oikeuksien lisäksi väkivallalle altistumisen vaikutusten tunnistaminen on tärkeää. Lisäksi Oranen ja Laaksamo ovat todenneet vaikutusten ymmärtämisen lähtökohtana olevan traumanäkökulma, josta kerromme lisää opinnäytetyömme luvussa 7.

Orasen ja Laaksamon mukaan (2003, 241.) lapsityön tärkeimmät edellytykset ovat tila, aika ja ihminen. Lasten kanssa tehtävälle työlle täytyy olla paikka, jossa lapsen kanssa työskennellään. Lisäksi lasten tapaamisiin ja tapaamisten suunnitteluun ja ennakointiin täytyy pystyä varaamaan aikaa. Lisäksi työskentelyyn tarvitaan ihmisiä, jotka käyttävät työresurssiaan lasten kanssa tehtävään työhön. (Oranen & Laaksamo 2003, 241–242.) Lapsen aika -projektin periaatteiden mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi ja olla mukana omaan elämään vaikuttavien asioiden käsittelyssä. Oireilla ei varsinaisesti ole tässä suhteessa merkitystä, vaan jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus jakaa kokemuksiaan turvallisen aikuisen kanssa. Pelkästään selkeästi oireile-

vat lapset eivät ole turvakodin lapsityön asiakkaina, sillä myös niin sanotusti reippaat lapset ovat osallisia ja asianosaisia väkivaltatilanteissa. (Oranen 2001, 62.) Lapsityön tavoitteena on, että lapsi saa kokemuksen turvallisuudesta ja löytää edes jotain välineitä hallita ahdistavia tunteita ja tuntemuksia. Usein lapset ovat liittäneet väkivaltaan sanattomuuden ja salailun, ja näitä kahta asiaa murtamalla lapsen voi olla jatkossa helpompi saada itsensä ja tarpeensa kuulluksi. (Oranen 2001, 75.) Lapsityö on lasten kanssa tehtävää kriisityötä. Lapsityön tapaamisissa lapsi saa tilaa kokemuksilleen, sanoitusta tapahtumille ja tapahtumiin liittyville tunteille. Lapsi saa ilmaista omia väkivaltaan liittyviä kokemuksiaan sanojen, leikin, kuvallisen ilmaisun tai muun luovan toiminnan kautta. (Oranen 2001, 102.)

Lapsen kanssa työskenneltäessä on tärkeää ymmärtää, että perheen sisällä tapahtuva väkivalta vaikuttaa aina lapseen, vaikka lapsi ei olisikaan suoranaisesti väkivallan kohde. Väkivallalle altistunut lapsi, samoin kun väkivallan kohteena ollut lapsi tarvitsevat työskentelyä, tukea ja apua. (Huhtalo ym. 2003, 56.) Tampereen turvakodilla lapsityötä tehdäänkin lapsen kanssa riippumatta siitä, kehen väkivalta kotona on kohdistunut (Ensi- ja turvakotien liitto 2013, 5). Tärkeää on, että aikuiset reagoivat nopeasti, jos lapsi kertoo tai edes vihjaa väkivallasta. Suoraan kriisitilanteesta tulevan perheen kohdalla myös lapset on huomioitava. Lapselle on tarjottava rauhallinen tila ja aikaa. Lasta ei saa painostaa, eikä pakottaa puhumaan, mutta häntä tulee kannustaa ja rohkaista siihen. (Huhtalo ym. 2003, 56-57.) Täytyy muistaa, että joskus lasta on saatettu kieltää kertomasta väkivallasta tai lapsi tuntee liikaa pelkoa ja häpeää (Oranen & Keränen 2003, 82). Lapsen kertoessa väkivallasta, tulee häntä uskoa ja mahdollisesti kysellä lisää tilanteesta. Tärkeää on muistaa myötätunto, lempeys ja ystävällisyys lasta kohtaan. Lapsella tulee olla turvallinen olo. Turvallisuuden tunnetta voidaan rakentaa ja vahvistaa antamalla lapselle tietoa turvakodin toiminnasta esimerkiksi osoittamalla, että paikalla on aina aikuinen työntekijä tai tutkimalla ovia ja lukkoja sekä hälytysjärjestelmän olemassaoloa. Työntekijän turvallisuus muodostuu siitä, että työntekijä kertoo lapselle olevansa lasta varten ja olevansa valmis puhumaan lapsen kanssa tämän kokemuksista. (Oranen 2001, 82.) Lisäksi lapselle tulee osoittaa ja kertoa, että puhuminen on hyvä asia ja aikuinen pystyy ottamaan vastaan kaiken, mitä lapsi kertoo. Lapsi pystyy puhumaan aikuiselle enemmän, jos uskoo tämän kestävän lapsen kertoman. Vaikka lapsi kertoisi vanhemmistaan järkyttäviä asioita, on työntekijän tärkeä muistaa, ettei lapsen vanhempia saa asettaa kyseenalaisiksi lapsen silmissä. Lapselle täytyy kuitenkin kertoa, että väkivalta on aina väärin ja vanhemmat ovat saattaneet toimia väärin. Lapselle tulee ker-

toa, että väkivalta ei ole millään tavalla hänen syytään, eikä hän olisi sitä voinut estää. Työntekijän on hyvä kertoa lapselle, mitä jo tietää lapsen kokemuksista. Asioista tulee puhua niiden oikeilla nimillä ja työntekijän tulee pidättäytyä tulkinnoista ja vanhempien arvostelusta. Sen kautta lapsi ymmärtää, että tilanteessa voi puhua niin kuin todella tapahtui. (Oranen 2001, 83.)

Lapsityö rakentuu lapsen oman rytmin ja hänelle soveltuvien työskentelymenetelmien mukaisesti. Lapsella on vapaus valita oma työskentelyn tasonsa ja sen välineet. Tärkeimmät välineet ovat toiminta ja leikki, joita käytetään lapsen tarvitseman tahdin mukaisesti. Varsinaisella välinevalikoimalla ei sinänsä ole väliä. Kuitenkin hyvin valikoiduilla välineillä työskentely aktivoi lasta ja työntekijää. Lapsen aika -projektin myötä turvakodeille on rakentunut lapsityön työkalupakki, joka pitää sisällään muun muassa paperia, piirustusvälineitä, nukkekodin ja sinne sopivia ihmishahmoja, käsinukkeja, leikkieläimiä, pikkuautoja, poliisi ja roisto -välineet, terapeuttiseen työskentelyyn tarkoitettuja kortteja, satukirjoja sekä pelejä. Toiminnasta ja leikistä riippumatta olennaisen tärkeää on myös sanojen ja puheen käyttäminen. Työntekijän on puhuttava ääneen siitä, mistä työskentelyssä on kyse. Lapsityössä on kyse traumatilanteen ensiavusta, joka pitäisi pystyä antamaan mahdollisimman pian tapahtumien jälkeen. Mikäli lapsen kanssa ei päästä työskentelemään turvakotiin tulon jälkeen useina vuorokausina, voi olla mahdollista, että lapsi sulkeutuu ja perheen aikaisempi vuorovaikutusmalli tulee uudelleen lapsen käyttöön. (Oranen 2001, 74–75.)

7 TRAUMA

Tampereen turvakodilla työtä tehdään traumaviitekehystä, joten se toimii myös osana tutkimuksemme teoreettista viitekehystä. Koska turvakotiin hakeudutaan pääosin väkivallan eli yleisesti traumaa aiheuttavan tapahtuman seurauksena, on tärkeää, että työntekijöillä on paljon tietoa psyykkisestä traumasta, ja sen vaikutuksista. (Tampereen ensi- ja turvakoti ry 2014a; Levine 2008, 64.) Trauman vaikutusten ymmärtäminen on oleellinen osa sitä, millaiseksi lapsen asema turvakodilla muodostuu. Tässä luvussa esittämämme teoreettinen näkökulma on kuitenkin vain yksi tapa selittää ja jäsentää traumaa.

7.1 Traumaperäinen kriisi

Turvakodille saapuvat perheet tulevat usein suoraan kriisitilanteesta. Turvakodilla tehtävä työ on siis myös kriisityötä. Kriisi tarkoittaa tapahtumaa, johon kuuluu äkillinen muutos tai käännekohta tilanteen ylivoimaisuuden vuoksi tilanteen kokeneelle henkilölle (Palosaari 2008, 195). Äkillisiä kriisejä kutsutaan usein myös traumaperäisiksi kriiseiksi. Traumaperäinen kriisi syntyy aina joko traumaattisen tapahtuman tai pitkäaikaisen kuormituksen jälkiseurauksena eli on siis reaktio johonkin poikkeukselliseen ulkoiseen tapahtumaan. Yleistä on, että traumaperäisessä kriisissä esimerkiksi turvallisuus, sosiaalinen identiteetti ja elämäntarkoitus koetaan uhatuksi. (Hammarlund 2001, 88–89.) Esimerkkejä traumaattisista kriiseistä ovat onnettomuudet, äkillinen kuolema tai väkivallan kohteeksi joutuminen (Eränen 2009, 11).

Traumaattisella kriisillä voidaan ajatella olevan neljä vaihetta, jotka ovat sokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe sekä uudelleen suuntautumisen vaihe. Vaiheita on eri yhteyksissä kuvattu eri nimityksillä, mutta sisältö vaiheilla on lähes sama. Kriisin vaiheet voivat myös limittyä, eikä jakoa tule ottaa liian kirjaimellisesti. Sokkivaihe on ensimmäinen yleensä välittömästi järkyttävän tapahtuman seurauksena alkava vaihe, jossa ihminen on muuttuneessa tietoisuudentilassa. (Hammarlund 2004, 96, 98.) Ihminen ei voi valita käyttäytymistään sokkivaiheessa, ja hänen käyttäytymisensä voikin olla täysin päinvastainen hänen normaalin luonteeseensa verrattuna. Sokkivaiheessa ihminen voi esimerkiksi lamaantua täysin tai muuttua hysteeriseksi ja huutaa kovaa. Sokkivaiheessa

on yleistä, että ihminen kieltää tapahtuneen kokonaan, eikä siis pysty sisäistämään sitä. Sokkivaiheessa ihminen voi myös esimerkiksi sulkea tunteet pois ja hänellä voi olla epätodellinen olo. Sokissa oleva henkilö ei välttämättä kykene ymmärtämään kaikkea, mitä hänelle puhutaan eikä välttämättä myöhemmin muista kaikkea. (Hammarlund 2004, 98; Huhtala ym. 2003, 21; Suomen mielenterveysseura 2014.) Shokkivaihe voi kestää vain hetken tai jopa muutaman vuorokauden (Huhtala ym. 2003, 21). Sokkivaiheessa olevan ihmisen on tärkeä kokea, että ympärillä olevat hallitsevat tilanteen. Sokkivaiheessa olevalle ihmiselle tulee puhua rauhallisesti ja selkeästi sekä ymmärtää, että henkilön on hankala tässä vaiheessa ottaa tietoa vastaan tai pitää sitä mielessään. (Suomen mielenterveysseura 2014.)

Sokkivaihetta seuraa reaktiovaihe, jossa henkilö alkaa pikkuhiljaa käsitellä ja kohdata tapahtunutta. Reaktiovaiheessa henkilö yrittää jäsenellä tapahtunutta ja etsii esimerkiksi vastauksia kysymyksiin ja selityksiä tapahtuneelle. Reaktiovaiheessa henkilö pääsee pikkuhiljaa kosketuksiin tunteidensa kanssa ja hahmottaa tapahtuneen todellisen merkityksen. (Hammarlund 2004, 98; Huhtala ym. 2003, 21; Suomen mielenterveysseura 2014.) Reaktiovaiheessa tapahtuman uudelleen kokeminen ja muistikuvien mieleen tunkeutuminen on yleistä niin valveilla ollessa kuin nukkuessakin. Reaktiovaiheessa henkilö voi etsiä ulkopuolista syyllistä tapahtuneelle tai esimerkiksi syyttää itseään. Henkilö voi tuntea myös esimerkiksi pelkoa, masennusta ja ahdistusta sekä erilaisia fyysisiä oireita, kuten vapinaa ja pahoinvointia. (Hammarlund 2004, 99; Suomen mielenterveysseura 2014.) Reaktiovaiheessa oleva henkilö voi kokea kovaa tarvetta puhua tapahtuneesta, ja purkaa sitä. Reaktiovaiheessa henkilö voi myös tarvita käytännön apua ja ohjeita arjesta selviytymiseen. (Suomen mielenterveysseura 2014.) Reaktiovaihe kestää yleensä viikkoja tai jopa joitakin kuukausia (Huhtala ym. 2003, 21).

Reaktiovaiheen jälkeen kriisissä siirrytään käsittelyvaiheeseen, jota voidaan kutsua myös korjausvaiheeksi. Käsittelyvaiheessa tapahtumat aletaan ymmärtää ja hyväksyä, sekä ne pystytään kohtaamaan realistisesti. Henkilö pystyy hahmottamaan menettämänsä asiat, ja miten ne vaikuttavat häneen. (Huhtala ym. 2003, 21; Suomen mielenterveysseura 2014.) Sokki ja reaktiovaiheisiin liittyviin tuntemuksiin ja oireisiin löydetään hallintakeinoja ja ne poistuvat mahdollisesti kokonaan. Käsittelyvaihe kestää yleensä kuukausista vuoteen. (Huhtala ym. 2003, 21.) Käsittelyvaiheeseen voi liittyä esimerkiksi sosiaalisista suhteista vetäytymistä, keskittymisvaikeuksia sekä ärtyneisyyttä (Suomen mielenterveysseura 2014).

Seuraava ja viimeinen vaihe on uudelleen suuntautumisen vaihe, jota voidaan kutsua myös sopeutumisvaiheeksi. Tässä kriisin vaiheessa traumaattisesta tapahtumasta on selvitty ja se on muuttunut osaksi ihmisen elämää, kokemuksia ja muistoja. Tapahtuma ei enää ole päällimmäisenä mielessä ja henkilö pystyy tekemään tulevaisuuden suunnitelmia. (Hammarlund 2004, 98; Huhtala ym. 2003, 21; Suomen mielenterveysseura 2014.) Joskus kriisistä selvinnyt voi kokea olevansa henkisesti vahvempi ja valmiimpi tulevia vastoinkäymisiä varten (Huhtala ym. 2003, 21; Suomen mielenterveysseura 2014).

7.2 Trauma käsitteenä

Traumaterapiakeskuksen mukaan trauma määritellään ”henkiseksi tai ruumiilliseksi vaurioksi tai haavaksi”. Tämä taas syntyy jonkin traumaattisen tapahtuman seurauksena. Traumatisoiva tapahtuma yleisesti tarkoittaa yksilön kokemaa uhkaavaa tilannetta, joka aiheuttaa epätavallisen voimakkaita ja elämää häiritseviä reaktioita. Traumatisoivassa tapahtumassa yksilö voi kokea olevansa kuolemanvaarassa tai joutua todistamaan läheisen ihmisen vaaraa. Traumaattiset kokemukset voivat aiheuttaa maailman kuvan muutoksen, uhata ihmisen uskomusjärjestelmää elämän tarkoituksenmukaisuudesta ja hävittää elämänhallinnan tunteen. (Traumaterapiakeskus 2013.) Järkyttävä tapahtuma aiheuttaa äkillisen kriisin ja jos ihminen ei selviydy kriisistä, voi kriisi aiheuttaa trauman (Eränen ym. 2009, 13, 53). Peter A. Levinen kirjassa *Kun tiikeri herää – trauma ja toipuminen*, tuodaan esille mielestämme hyvä näkökulma psyykkisen trauman tarkasteluun ja sen määrittelyyn. Kirjan mukaan trauman tarkka määrittely ei ole yksiselitteistä, eikä välttämättä oleellista. Oleellista sen sijaan on saada kokemukseen perustuva ymmärrys siitä, miltä trauma tuntuu, ei niinkään, mikä sen voi aiheuttaa. (Levine 2008, 33 – 42.)

Traumat voidaan jaotella kahteen eri traumatyyppiin. Traumatyyppi I tarkoittaa yksittäistä traumaattista kokemusta, kuten esimerkiksi onnettomuus, läheisen kuolema tai yksittäinen väkivallan kokemus. Traumatyyppi II taas pitää sisällään toistuvat traumaattiset kokemukset, kuten esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön ja jatkuva pahoinpitely. Vaikka traumaattiset tapahtumat ovat jatkuvia, aiheuttaa uusi tapahtuma aina uhrille kriisin, eikä traumaattisiin kokemuksiin voi tottua. (Rautava & Perttu 2002, 51.) Perheväkivalta voi siis sisältyä kumpaan tahansa traumatyyppiin.

Turvakotityön näkökulmasta ajateltuna tärkeintä on mielestämme ymmärtää, että turvakotiin tulevat ihmiset saattavat olla traumatisoituneita ja on hyvin yleistä, että väkivalta aiheuttaa trauman. Suoraan ei kuitenkaan voida sanoa, että kaikille muodostuisi aina trauma, vaikka olisi kokenut traumaattisen tapahtuman. Joidenkin ihmisten on mahdollista selviytyä järkyttävistä asioista esimerkiksi riittävän vahvan tukiverkoston avulla. (Henrikkson 2005, 3355.) Traumaattisen tapahtuman aiheuttaman kriisikokemuksen voimakkuus ja sen käsitteleminen voivat liittyä myös esimerkiksi henkilön aiempiin traumoihin ja kokemuksiin (Hammarlund 2001, 100). Olennaista turvakodissa on myös mielestämme tietää trauman yleisimmistä oireista ja vakauttamisesta, sekä ymmärtää milloin asiakas on terveyspalveluiden tarpeessa ja milloin turvakodissa tehtävä kriisityö ei riitä. Työntekijän on myös osattava ohjata asiakas oikean palvelun piiriin. Trauman oireet eivät myöskään välttämättä ilmene heti traumaattisen tapahtuman jälkeen, vaan aikaa voi kulua jopa vuosia. Tämä vaikeuttaa oletettavasti oireiden tunnistamista ja niiden yhdistämistä traumaan. On tärkeää ymmärtää, että trauman oireet ovat yleensä luonteeltaan psykologisia ja fysiologisia, eivätkä ne sulje toisiaan pois. (Levine 2008, 42, 55.)

7.3 Vakauttaminen

Suomessa trauman hoitoon suositellaan mallia, jossa on kolme vaihetta. Vaiheet ovat vakauttamisvaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Koska turvakodissa oloajan pituutta ei tiedetä ennalta ja asiakkaat tulevat usein suoraan kriisitilanteesta, on turvakotityön tärkein painopiste vakauttamisvaiheessa. Vakauttamisvaiheen tavoitteena on muun muassa turvallisuuden varmistaminen, tunteiden ja impulssien säätelyn ja vakauttamisen opettelu, tiedonsaaminen trauman jälkivaikutuksista sekä tukiverkon rakentaminen ja itsensä hoitaminen. Ihminen voi aloittaa todellisen traumatyöskentelyn vasta, kun on saanut vakautettua oman elämäntilanteensa. (Trauma ja dissosiaatio 2014). Vakauttavan työskentelyn tavoite onkin siis yksinkertaisesti se, että pyritään parantamaan asiakkaan kykyä selviytyä normaalissa arjessa (Antervo & Mankila 2012, 13).

Vakauttamista kaipaava asiakas voi usein olla autonomisen hermoston säätelössä ylitai alivireystilassa, joissa kummassakaan asioiden perinpohjainen käsittely tai tiedon vastaanottaminen ei ole mahdollista. Vakauttamisella pyritäänkin saamaan asiakas yli-

ja alivireystilan väliseen optimaaliseen vireystilaan, jota kutsutaan myös sietoikkunaksi. Traumatisoituneilla ihmisillä sietoikkuna on usein kaventunut ja sen leventämiseksi on tehtävä töitä. (Piironen 2012, 89.) Työskentelyssä on tärkeää muistaa, että traumatisoituneen ihmisen voi olla vaikea luottaa työntekijään ja työskentelyssä on edettävä koko ajan asiakkaan omassa tahdissa (International Society for Traumatic Stress Studies 2015).

7.4 Traumaperäinen stressihäiriö

Traumaperäinen stressihäiriö eli PTSD (post-traumatic stress disorder) on psykiatrinen häiriö, joka saattaa kehittyä traumaattisen tapahtuman tai sen todistamisen seurauksena. Kaikille traumaattisen tapahtuneen kokeneille PTSD:tä ei kuitenkaan synny. (National center for PTSD 2014.) Yleensä PTSD:n oireet näyttäytyvät lähes välittömästi traumaattisen tapahtuman jälkeen stressireaktiona, mutta on mahdollista, että oireet ilmaantuvat vasta myöhemmin (Henriksson 2005, 3355). Turvakodille voi tulla asiakkaita, joille on saattanut kehittyä PTSD, joten sen oireiden tietäminen ja tunnistaminen on työntekijöille tärkeää. Traumaattisten tapahtumien vaikutus voi usein kestää pitkiä aikoja ja ilmetä oireellisina käytösmalleina, joita liitetään traumaperäiseen stressihäiriöön. (Trauma ja dissosiaatio 2014.) PTSD:n oireet voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä luokassa ovat oireet, jotka liittyvät traumaattisten muistojen mieleen tunkeutumiseen. Toisessa ryhmässä taas välttämiskäyttäytymiseen liittyvät oireet ja kolmannessa ylivireystilaan liittyvät oireet. Ensimmäisen ryhmän oireet ilmenevät yleensä silloin, kun jokin asia muistuttaa ihmistä traumaattisesta tapahtumasta. Tällaisia oireita voivat olla esimerkiksi traumaattiseen tapahtumaan liittyvät painajaisunet ja takauamat, joissa ihminen ikään kuin elää tapahtumat ainakin osittain uudelleen, vaikka on nykyhetkessä turvassa. Takauman aikana ihmiselle voi tulla esimerkiksi haju-, maku- ja ääniaistimuksia sekä tunteita ja fyysisiä tuntemuksia. Ykkösryhmään kuuluvat myös harhaluulot, illuusiot ja aistiharhat. Henkilö voi myös kokea esimerkiksi pelkotiloja, vapinaa, sydämen tykytystä, paniikin tunnetta ja hikoilua. Toisen ryhmän välttämisoireista esimerkkejä ovat muun muassa jonkinasteinen muistinmenetyk, eristäytyminen, vaikeus tuntee tunteita tai nauttia mistään ja pyrkimys välttää kaikkea traumaattiseen kokemukseen liittyvää. Tällaisissa tapauksissa ihminen voi esimerkiksi siivota ja tai tehdä töitä liikaa, jotta pystyisi välttämään tunteitaan ja ajatuksiaan. Ihminen ei myöskään halua itse puhua traumaattisista kokemuksistaan. Kolmannen ryhmän ylivireystilaan liittyvät oireet voivat ilmetä

esimerkiksi keskittymis- ja uniongelmina sekä säikkymisenä, ärtyneisyytenä ja tunteenpurkauksina. Tämän ryhmän oireita ovat lisäksi jännittyneisyys, kärsimättömyys, kiihtymys, levottomuus ja jatkuva varuillaan oleminen. Joissain tapauksissa ihmisellä voi ilmetä myös traumaperäisiä alivireysoireita, joita ovat muun muassa fyysinen ja emotionaalinen turtuneisuus, vieraantuneisuuden kokemus, mielen tyhjyys sekä kykenemättömyys reagoida tai liikkua. Yli- ja alivireystilat ovat ihmisen fysiologisia tiloja. (Boon, Steele & Van Der Hart 2011, 32-34.)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimuksemme tulokset. Tulokset olemme jakaneet erilaisiin teemoihin haastatteluissa esille nousseiden aihealueiden mukaan. Käytämme tutkimustulosten tukena paljon suoria lainauksia, koska haluamme konkretisoida lukijoille mihin perustamme tutkimustuloksemme. Suorien lainausten avulla saamme myös työntekijöiden äänen paremmin kuuluville.

8.1 Tyypillinen lapsi

Aloitimme haastattelut kysymällä haastateltavilta työntekijöiltä heidän näkemystään Tampereen turvakotiin saapuvasta tyypillisestä lapsesta. Halusimme saada itsellemme ja tutkimustamme myöhemmin lukeville henkilöille jonkinlaisen kokonaiskäsityksen lapsista turvakodissa. Koimme, että mahdollisten kuvailujen avulla lapset saataisiin tutkimuksen lukijoille näkyvämmiksi ja konkreettisemmiksi. Toivoimme, että haastateltavien vastaukset toisivat tutkimuksemme kohderyhmää lähemmäksi lukijoita. Ajattelimme tämän lisäävän tutkimuksen vaikuttavuutta ja merkitystä. Suurin osa haastateltavista mainitsi tyypillisten lasten ikäjakaumaksi leikki-ikä, eli suunnilleen 1–6-vuotiaan lapsen. Leikki-ikäisten lasten lisäksi kaksi haastateltavista kertoi tyypillisesti perheessä olevan useita lapsia. Yksi haastateltavista toi esiin, että kohderyhmänä ovat leikki-ikäisten lisäksi vauvat. Suurin osa haastateltavista viittasi vastauksissaan jollain tavalla lasten taustaan, heistä kolme mainitsi tyypillisesti Tampereen turvakotiin tulevalle lapsella olevan perheväkivaltataustan. Yksi haastateltavista toi esille, että turvakotiin tulevien lasten vanhemmilla voi olla päihdetaustaa. Kaksi haastateltavista kertoi lasten usein oireilevan taustansa takia eri tavoilla, esimerkiksi olemalla rajattomia tai hakeutumalla usein työntekijöiden luo. Haastatteluista ilmeni, että lapset saattavat hakea työntekijöiden huomiota esimerkiksi tekemällä turvakodilla kiellettyjä asioita, joihin työntekijöiden on puututtava. Haastateltava kuvasi, että lapset ovat usein oppineet tällaiset käyttäytymismallit kotoaan. Yksi haastateltavista kuvaili lasten luottavan helposti työntekijöihin ja vierastavan vähän uusia aikuisia.

No jotenkin siis sitä aina miettii, että nää meidän asiakaslapsen jollakin tavalla yleensä oireilee sitä perheessä ollutta tilannetta, että nää ei oo ihan sellasia niinku perus päiväkotilapsia, jotka tähän meille tulee.

Aineistosta kävi ilmi myös se, että kaikki haastateltavat eivät halunneet luonnehtia tyyppillistä lasta. Haastateltavista kaksi toi esille, että turvakotiin tulevien perheiden taustat ja elämäntilanteet ovat aina erilaiset. Esimerkiksi perheen taloudellisella tilanteella ei ole väliä, vaan mikä tahansa perhe saattaa joutua tulemaan turvakotiin. Turvakotiin tuleminen ei aineiston mukaan tarkoita aina sitä, että vanhemmat olisivat kaltoinkohdelleet lasta tai täysin laiminlyöneet lapsen huomioimisen, vaan lapsia on voitu myös hoidtaa kotona riittävästi. Yhden haastateltavan mukaan turvakotiin saapuu esimerkiksi myös perheitä, joissa tulossyynä ei ole perheen sisäinen perheväkivalta, vaan perheeseen kohdistuva ulkopuolinen uhka. Aineiston mukaan lapsi on aina riippuvainen vanhemmastaan. Yksi haastateltavista korosti kaikkien lasten yksilöllisyyttä, eikä sen takia halunnut luonnehtia tyyppillistä lasta.

8.2 Lapsen kohtaaminen

Lapsen kohtaaminen ja kohdatuksi tuleminen vaikuttavat mielestämme oleellisesti siihen, millaiseksi lapsen asema muodostuu. Erittelimme haastattelutilanteessa kohtaamisen kahteen alakategoriaan; saapumistilanteeseen sekä arjessa tapahtuvaan kohtaamiseen.

8.2.1 Kohtaaminen tulotilanteessa

Haastatteluiden perusteella selvisi, että Tampereen turvakodilla lasten huomioiminen ja kohtaaminen alkaa jo heti tulotilanteessa ottamalla heidät mukaan tulohaastatteluun perheen saavuttua turvakotiin. Lasten kohtaamisen muistaminen on otettu turvakodilla huomioon lisäämällä tulohaastattelulomakkeeseen lapsia koskevat kohdat. Yhden haastateltavan mukaan lasten kohtaaminen tulotilanteessa on parantunut, sillä ennen lapsia ei otettu tulohaastatteluun mukaan, vaan heidät siirrettiin suoraan toisen työntekijän hoitoon. Haastateltavat kertoivat turvakotiin saapuvien lasten vanhempien usein kertovan lapsille menevänsä esimerkiksi lomalle tai hotelliin. Suurin osa haastateltavista mainitsikin tulotilanteessa oleelliseksi kertoa lapselle rehellisesti, mihin perhe on saapunut. Lapselle tulisi kertoa millaisesta paikasta turvakodissa on kyse, lapsen ikätaso huomioiden. Myös perheen tilanteesta olisi hyvä keskustella, kuitenkin samalla suojellen lasta

aikuisten asioilta. Yksi haastateltavista mainitsi, että väkivaltatilanteen läpi käyminen lapsen kanssa heti tulotilanteessa ei ole tarpeellista. Rauhallisuus kohtaamisessa ja keskusteluissa sekä lapsen turvallisuuden suojeleminen heti alusta lähtien ovat aineiston pohjalta tärkeää. Haastatteluiden mukaan oleellista on se, että lapsia kuullaan ja huomioidaan ja asioista puhutaan rehellisesti. Aineiston perusteella voi sanoa, että vaikka lasten kanssa olisi hyvä keskustella mahdollisimman pian, oleellisempaa on kuitenkin edetä lapsentahtisesti ja lasta kuunnellen.

Kaksi haastateltavista mainitsi tulotilanteessa oleelliseksi vakauttamisen. Vakauttamisessa oleellista haastateltavien mukaan on turvallinen ympäristö ja riittävä tieto siitä, millainen paikka turvakoti on. Lasten tulisi tietää mihin ovat tulleet. Vakauttamisessa oleellisina asioina haastateltavat pitivät ravintoon ja lepoon panostamista sekä arkisten asioiden tekemistä, ei niinkään pelkästään keskustelua perheen tilanteesta.

Ja ehkä myös se, että semmosten niinku mahdollisimman normaalien ja tavallisten asioiden tekeminen siinä kohtaa, et otetaan vaikka jotain ruokaa tai mennään leikkiin, tehdään palapeliä. Et jotenkin semmosta rauhallista tai semmosta vakauttavaa toimintaa siinä hetkessä. Tai jos on ilta tai yö, niin mennään nukkumaan sen suurempia niinku juttelematta. Tai ettei lähdetä juurta jaksan selvitteleen niitä tilanteita.

Pyritään panostaa ainaki siihe ravintoon ja lepoon, siihen meidän mun mielestä pitäis alkuvaiheessa kaikkia asiakkaita ohjata kun ne saapuu. Et siinä nopeesti se asioiden käsittely ei oo asiakkaiden kannalta paras vaihtoehto vaan, et ensisijaisesti se et asiakas saa asetuttua tähän turvalliseen paikkaan ja vasta sitte ku voimavarat mahdollistaa, niin vasta sitte lähtee läpikäymään tarkemmin sitä, et mitä on tapahtunu ja miks on tullu tähän pisteeseen.

Haastatteluiden pohjalta ilmeni myös, että lapselle olisi hyvä antaa mahdollisuus puhua tarpeen mukaan. Lapselle olisi kahden haastateltavan mukaan hyvä kertoa saapumistilanteessa lapsen omatyöntekijästä ja lapsityöstä. Haastatteluissa mainittiin myös, että työntekijän ominaisuuksilla on merkitystä, saapumistilanteessa työntekijän olisi esimerkiksi tärkeää pysyä itse rauhallisena ja luoda turvallisuudentunnetta.

8.2.2 Kohtaaminen arjessa

Kysyimme haastateltavilta heidän näkemystään siitä, mitä erityistä turvakodilla olevien lasten kohtaamisessa heidän mielestään on sekä millä tavalla lapsia kohdataan turvakodin arjessa. Työntekijät toivat esille useita erilaisia näkökulmia siihen, mitä erityistä lasten kohtaamisessa olisi hyvä ottaa huomioon. Suurin osa haastateltavista toi esille, että erittäin tärkeää olisi kohdata ja huomioida jokainen lapsi yksilönä. Kohtaamisen ja vuorovaikutuksen tulisi aineiston perusteella olla lapsesta huolta pitävää ja turvallista. Haastatteluaineiston perusteella selvisi lisäksi, että erityisesti turvakodilla olevia, kriisitilanteesta saapuvia lapsia kohdatessa tulisi tehdä koko ajan havainnointia lasten ja vanhempien voinnista. Havainnoinnissa olisi hyvä olla valppaana ja lukea lapsen kehon kieltä siitä, mikä lapsesta on mukavaa ja mikä ei. Yksi haastateltavista mainitsi esimerkiksi, että lasten koskettamista tai vaikkapa silittelyä kannattaa tehdä harkitusti, sillä lapset voivat olla hyvin traumatisoituneita, ja esimerkiksi koskettaminen ei tunnu heistä aina hyvältä. Yksi haastateltavista toi esiin, että lapsia voi usein lukea avoimesti. Haastateltavista kaksi toi esiin työntekijän ominaisuudet. Turvakodilla olevien lasten kohtaamisessa työntekijän tulisi pysyä itse rauhallisena ja tehdä kohtaamistyötä lasten kanssa huolellisesti ja varovaisesti. Haastatteluissa tuotiin esille myös, että kohtaamisessa lähtökohtana olisi toiveikkuus ja voimavarojen sekä vahvuuksien esille tuominen positiivisen kautta. Lisäksi lapsen kohtaamisessa olisi hyvä pitää mielessä lojaalius lapsen vanhempaa kohtaan. Lapsen vanhempia ei saisi esimerkiksi arvostella lapselle.

Haastatteluiden perusteella ilmeni, että Tampereen turvakodin arjessa kaikki työntekijät kohtaavat lapsia. Lapsen kohtaamisessa arjessa tärkeää on vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Kohtaaminen lasten kanssa voi olla rajaamista, sillä haastatteluiden perusteella lasten käyttäytyminen voi turvakodilla olla vanhempien mielestä poikkeavaa kuten kiukuttelua tai vanhemman vastustamista. Vanhempien kanssa keskustellaan ja heitä ohjataan lasten rajaamiseen. Vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä tarkoitettiin haastatteluissa lisäksi hoitoavun tarjoamista vanhemmille sekä käytännön asioiden hoitamisessa auttamista. Lisäksi pidettiin tärkeänä tilan antamista vanhemmille perhetilanteen käsittelyssä.

Kun on joku turvallinen paikka, missä pääsee niitä prosessoimaan mahdollisesti ensimmäistä kertaa vuosiin, niin silloin myös herkästi se lapsi saattaa olla, et se jää silloin siltä aikuiselta, tippuu mielestä. Meidän tehtävä on myös varmistaa sitä, et se lapsi pysyis kuitenkin, et vanhempien pitää täällä meilläki ite pystyä vastaamaan siitä lapsesta. Et me ei pystytä esim tarjoamaan vuorokausia kestäväää lapsen hoitoa, mut et voidaan auttaa sitä vanhempaa ja voidaan tarjota tietty aika päivästä, et hän saa levätä tai käydä lenkillä, et jos hän saa vaikka selvennettyä siellä niitä omia ajatuksia tai näis keskusteluis työntekijän kanssa. Nii tarjotaa se oma aika siihe omien tavallaan tunteiden ja asioiden prosessointiin ja siihen, et on myös voimavaroja huolehtia siitä lapsesta.

Kohtaamisen kuuluisi haastatteluiden perusteella olla positiivisen kautta arjessa tapahtuvaa juttelua ja läsnäoloa lasten ja vanhempien kanssa. Aineiston perusteella lapsilta ei saisi kaivella väkivaltatilanteeseen liittyviä asioita, mutta lasten tuottaessa keskustelua, lapsia tulisi aina kuunnella ja olla tilanteessa läsnä. Haastatteluiden perusteella kaikessa turvakodilla tehtävässä kohtaamistyössä tärkeintä olisi muistaa lapsen näkökulma. Kaksi työntekijöistä korosti toiveikkuuden, ilon ja hassuttelun pitämistä mukana arkisissa kohtaamisissa.

Arjessa kohtaamisen koettiin haastatteluiden perusteella parantuneen entiseen verrattuna. Yksi työntekijöistä kertoi, että aiemmin lapsia on kohdattu lähinnä aikuisten kautta. Arjessa kohtaamiseen ja havainnoinnin tekemiseen arkisissa tilanteissa lapsen ja vanhemman välillä toivottiin haastatteluiden perusteella kuitenkin enemmän aikaa, sillä tällä hetkellä se on melko satunnaista.

8.3 Lapsen aseman puolustaminen

Otimme lapsen aseman puolustamisen esille haastatteluissa, koska omien harjoitteluidemme, kokemustemme ja havaintojemme pohjalta meillä oli ennakkokäsitys siitä, että lapset ja lasten asema vaativat puolustamista. Kaikkien haastateltavien työntekijöiden mielestä lapsen asemaa joutuu puolustamaan. Eniten työntekijät puolustavat lapsen asemaa yhteistyötahoille, kuten sosiaalityöntekijöille. Haastatteluiden perusteella ilmeni, että sosiaalityöntekijät tekevät työtä usein aikuisten asiat edellä, jolloin lapsi tippuu

päätöksenteossa mielestä. Haastatteluiden perusteella työntekijät joutuvat tuomaan yhteistyötahoille esiin lapsen näkökulmaa ja lapsen etua. Lisäksi työntekijät joutuvat kyseenalaistamaan päätöksiä, mikäli ne eivät ole lapsen edun mukaisia. Myös väkivallan traumatisoivia vaikutuksia lapseen ja lasten oireilua ja kokemuksia haastateltavat kertoivat joutuneensa tuomaan esille sosiaalityöntekijöille. Aineiston perusteella myös jatkotyöskentelyä ja sen merkitystä lapselle joudutaan usein perustelemaan ja siten lapsen näkökulmaa puolustamaan. Haastateltavista kaksi ihmetteli ääneen lasten aseman puolustamisen absurdiutta lastensuojelun sosiaalityöntekijöille.

Todella harva sosiaalityöntekijä pyytää nimenomaan sitä niinku lapsen näkökulmaa. Et siis ihan hirveen harvoin tulee sellanen tilanne, että sosiaalityöntekijä itse mieltis sitä millä tavalla tää olis nimeomaan lapsen näkökulmasta tai tietoisesti niinku haluais tavata lapsia kuullakseen lasten näkökulman. Kyl se niinku on tosi harvinaista.

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että lapsen asemaa puolustetaan myös lasten vanhemmille. Haastatelluista ilmeni, että vanhemmat ovat saattaneet esimerkiksi olettaa, että lapset eivät ole havainneet perheväkivaltaa. Työntekijät olivat myös sitä mieltä, että vanhemmat ovat usein niin tarvitsevia kriisiytyneen elämäntilanteensa vuoksi, että lapsi usein tippuu vanhempien mielestä, minkä vuoksi lasta ja lapsen ääntä joutuu nostamaan vanhempien mieleen. Lisäksi aikuisten mahdollisuudet vaatia palveluita ovat suuremmat kuin lasten. Yksi haastateltavista toi esille, että lapsen näkökulman tuominen vanhempien mieleen on hyvä työväline.

Kolme haastateltavista kertoi, että lapsen asemaa joutuu puolustamaan työyhteisön sisällä. Lapsen asemaa nostetaan esiin niin muille työyhteisön jäsenille kuin omalle itselkin. Haastatteluissa on kuvattu lasten jäävän usein vanhemman varjoon työskentelyssä. Haastateltavat kuvasivat työryhmän usein tiputtavan lapsen äänen esimerkiksi raporteilla, joissa työryhmä usein käy herkemmin läpi käytännön asioita ja aikuisten ongelmia. Aineiston perusteella työryhmässä kuitenkin herätellään ja muistutetaan koko ajan lapsen näkökulmasta. Lapsen aseman puolustamisen koettiin haastatteluiden perusteella olevan erittäin tärkeä asia. Ongelmallista lapsen jääminen aikuisten varjoon ei suinkaan ole pelkästään Tampereen turvakodilla, vaan ihan yhteiskuntatasollakin. Eräs haastateltavista kuvasikin aihetta mielestämme osuvasti seuraavalla tavalla:

Kyllä mä jotenkin ajattelen et pitää nostaa esille sitä lapsen oikeutta olla lapsena asiakkaana ja asiakkuudessa. Et lapsihan ei oo koskaan tasavertainen asiakas esimerkiksi aikuisen kanssa, koska lapsi on aina alisteisessa suhteessa aikuiseen riippumatta siitä kuka se aikuinen on. Elikkä sitä suuremmalla syyllä työntekijöiden joka paikassa pitää se lapsi huomioida.

8.4 Lain merkitys työskentelyssä

Haastattelutilanteessa kysyimme haastateltavilta heidän mielipidettään siihen, aiheuttavatko lait, esimerkiksi lastensuojelulain alla työskentely jotain velvoitteita tai rajoitteita työskentelyyn. Halusimme saada selville lakiin liittyviä velvoitteita nimenomaan siltä kannalta, että vaikuttaako laki jollain tavalla negatiivisesti lapsen asemaan. Haastatteluiden perusteella selvisi, että kaikki työskentely Tampereen turvakodilla pohjautuu siihen, että turvakoti toimii lastensuojelulain alla. Lasten huomioiminen ja lasten kannalta turvallinen työskentely pohjautuu lakiin. Lain koettiin tuovan enemmänkin työvälineitä ja keinoja lapsen aseman ylläpitämiseen. Kolme haastateltavista toi esimerkiksi esille lain velvoittaman lastensuojeluilmoituksen tekemisen. Lastensuojeluilmoitus koettiin hyväksi työvälineeksi, sillä jopa sosiaalityöntekijöiden päätöksistä työntekijät ovat tehneet lastensuojeluilmoituksia, mikäli päätös on koettu lapsen edun kannalta huonoksi. Näin on tapahtunut haastatteluiden perusteella muun muassa sellaisissa tilanteissa, että sosiaalityöntekijä on halunnut kotiuttaa perheen, mutta turvakodin kanta asiaan on ollut eriävä.

Niin et jos lähtökohta siihen kotia paluuseen on semmonen, et vanhemman pitää olla varautunut ja miettiä vaihtoehtoja, et mennä vaikka sukulaisiin, et jos siel tulee jotain riitaa. Tai koittaa olla riitelemättä, ettei sitte tilanne mee yhtään pahemmaks. Niin se on huono lähtökohta kotiinpaluulle. Joissain tapauksissa me ollaan jouduttu myös tekemään lastensuojeluilmoituksia sosiaalityöntekijälle, jotka on kotiuttamassa lasta semmoseen ympäristöön, mitä me ei koeta, eikä asiakas välttämättä ite koe turvalliseksi.

8.5 Yksilötyö

Yksilötyö on Tampereen turvakodilla oleellinen osa lapsen kanssa työskentelyä ja vaikuttaa siis merkittävästi lapsen asemaan. Kysyimmekin haastatteluissa tarkemmin yksilötyön tarkoituksesta, tavoitteesta, työskentelytavoista sekä yksilötyössä käytettävistä työvälineistä. Haastatteluiden perusteella selvisi, että yksilötyötä tehdään Tampereen turvakodissa kaikkien yli 3-vuotiaiden lasten kanssa, ja yksilötapaamisia on pääsääntöisesti yksi 45 minuutin kerta viikossa. Lapselle valitaan turvakotijakson alussa omatyöntekijä, joka pyrkii työskentelemään tiiviisti lapsen kanssa ja järjestämään kaikki yksilötapaamiset. Ensimmäinen yksilötapaaminen pyritään järjestämään muutaman päivän sisällä turvakotijakson alkamisesta. Muutamat haastateltavat nostivat esille, että lapsen tulee tietää yksilötapaamisestaan ja mahdollisesti sen sisällöstä hyvissä ajoin. Haastateltavien mukaan suurin osa yksilötyöskentelystä tapahtuu turvakodin yläkerrassa olevassa lapsityöhuoneessa ennalta sovittujen yksilötapaamisten aikana. Haastateltavista kaikki ovat tehneet turvakodilla yksilötyötä lasten kanssa, joten keskustelimme haastatteluissa kaikkien kanssa yksilötyöstä.

8.5.1 Lapsien kanssa tehtävän yksilötyön tarkoitus ja tavoite

Kaikkien haastateltavien vastaukset yksilötyön tarkoituksesta ja tavoitteesta muistuttivat paljon toisiaan ja kaikki haastateltavat mainitsivat mielestämme oleellisimmat asiat. Kaikki haastateltavat kokivat, että Tampereen turvakodilla tehtävä yksilötyö täyttää tarkoituksensa ja siitä on lapselle hyötyä. Haastateltavat kertoivat yksilötyön tarkoitukseksi sen, että lapset tulevat kuulluiksi ja kohdatuiksi yksilöinä. Haastateltavien mukaan tarkoitus on antaa lapselle jakamatonta turvallisen aikuisen huomiota sekä läsnäoloa.

Useat haastateltavat mainitsivat yksilötyöskentelyn tarkoitukseksi lisäksi sen, että lapselle annetaan mahdollisuus puhua ja kertoa hänelle merkityksellisistä asioista, olivatpa ne mitä tahansa. Haastateltavat toivat esille myös, että yksilötyön tavoite voi yksinkertaisuudessaan olla se, että lapsi saa viettää mukavaa aikaa yhdessä aikuisen kanssa. Yksi haastateltava kertoikin, että yksilötapaamisen onnistumista voisi mitata esimerkiksi sillä, kuinka mukavaa ja turvallista lapsen on tapaamisessa olla. Aineiston perusteella voisi sanoa, että yksilötyön ei tule keskittyä esimerkiksi vain kotona tapahtuneeseen väkivaltatilanteeseen, vaan se voi keskittyä juuri siihen, mihin lapsi haluaa sen keskitty-

vän. Kaikkien haastateltavien vastauksista ilmeni selvästi, että yksilötyön ei ole missään nimessä tarkoitus olla lapselle negatiivinen asia ja lasta tuleekin kuunnella ja havainnoida tarkasti tämän suhteen. Muutama haastateltava kertoikin, että lapsen on mahdollista keskeyttää yksilötapaaminen halutessaan koska vain. Yksilötyön tarkoituksesta puhuttaessa muutama haastateltava vastasi käänteisesti, mikä yksilötyön tarkoitus ei ainakaan ole. Heidän mukaansa tarkoituksena ei ole pakottaa lasta puhumaan mistään, eikä esimerkiksi saada lasta paljastamaan kaikkea tapahtunutta, ellei lapsi itse halua.

Ja se on ehkä tärkein, et meidän tehtävänä ei oo lähteä onkimaan siltä lapselta mitään tietoja tai muutenkaan pakottaa sitä lasta puhumaan niistä asioista.

Yksi haastateltavista toi esille myös sen, että turvakodin työntekijöiden ei ole yksilötapaamisten aikana tarkoitus parantaa lasta, vaan osata tarvittaessa ohjata lapsi tarvitsemansa avun piiriin. Haastatteluiden perusteella ymmärsimme, että yksilötyötä tehdään vain lapsen itsensä vuoksi, ja jotta lapsella olisi mahdollisimman hyvät mahdollisuudet selviytyä väkivallasta ja tuntea olonsa mahdollisimman turvalliseksi. Haastateltavat itse tiivistivät yksilötyön tarkoituksen muun muassa seuraavasti:

Lapsi tulee kohdatuksi ja nähdyksi siinä vaikeessa tilanteessa, mikä sillä perheellä on. Et se ei oo mitään rakettitiedettä. Et oot turvallinen aikuinen sille lapselle. Et sehän ei oo minkäänlaista terapeutista työskentelyä. Kohtaamista ja tilan antamista lapsen ajatuksille ja haaveille.

Työntekijänä on niinku hyvä muistaa panostaa niihin kohtaamisiin, vaikkei se olis ittelle niinku niin merkityksellinen, niin se voi olla sille lapselle vaikka ensimmäinen semmonen aikuinen, joka oikeesti kohtaa sen ja oikeesti välittää.

8.5.2 Mitä lapsen yksilötapaamisissa tehdään?

Haastatteluiden perusteella selviää, että kaikki haastateltavat pyrkivät suunnittelemaan yksilötapaamisia etukäteen ja luomaan jonkinlaisen suunnitelman tapaamiselle. Neljä haastateltavista mainitsi erikseen, että aloittavat yksilötapaamiset usein jollakin suunni-

tellulla asialla, esimerkiksi tehtävällä tai pelillä. Tämän jälkeen työntekijät antavat lasten itse valita, mitä haluaisivat loppuajan tehdä. Kaikkien haastateltavien vastauksista ilmeni, että tekeminen voi olla esimerkiksi erilaisilla leluilla leikkimistä, pelailua, askartelua tai juttelua. Muutama haastateltava mainitsi, että luottamuksellisen suhteen muodostaminen ensimmäisillä tapaamisilla on tärkeää. Kaikki haastateltavat totesivat lapsen ikätason vaikuttavan huomattavasti siihen, mitä tapaamisessa tehdään ja mitä siellä käsitellään. Yksi haastateltavista mainitsi, että esimerkiksi nuorten kanssa tapaamisissa saatetaan puhua väkivallasta paljonkin, kun taas pienten lasten kanssa tapaaminen voi koostua lähinnä normaalista leikkimisestä.

Joo no siis periaatteessa siihenki on olemassa tämmönen melko avoin runko, et millä tavalla siinä pyritään etenemään. Et toki se riippuu hirveesti siitä lapsesta ja sen ikätasosta kanssa. Lähtökohtana on se, et aina ensimmäisellä tapaamisella lapseen pyritään tutustumaan ja luomaan sellasta luottamuksellista suhdetta ja antamaan sille lapselle tilaisuus siihen puhumiseen. Ja ennen kaikkea pyritään kiinnittämään huomio siihen, et jokainen tapaaminen on lapselle miellyttävä.

Neljä haastateltavista mainitsi, että työntekijä voi niin sanotusti tarjoilla lapselle tilaisuuksia tai apuvälineitä väkivallasta kertomiseen ja ikään kuin johdatella lasta aiheen äärelle. Haastatteluista kävi myös ilmi, että työntekijän on ensinnäkin annettava lapselle tilaisuus puhua väkivallasta, mutta myös autettava lasta väkivaltakokemusten työstämisessä. Yksi haastateltava kertoi, että lapselle voi esimerkiksi antaa suullisen kertomisen tueksi nuket, joiden avulla lapsi voi haluamansa ilmaista. Kaikki kuitenkin painottivat erikseen myös sitä, että työtä tulee tehdä lasta ja lapsen omaa tahtia kuunnellen. Useimmat haastateltavat liittivät vastaukseen ajatuksen siitä, että työntekijän tulee osata lukea lasta ja esimerkiksi lapsen kehonkieltä, koska lapsi ei välttämättä osaa suullisesti ilmaista tunteitaan. Yksi haastateltavista kertoi tarkemmin myös, että joissain tapauksissa lapsen väkivaltakokemuksista kyseleminen ja uteleminen voi olla todella vahingollista lapselle. Haastatteluista ilmeni, että väkivallasta saa kuitenkin lapsen kanssa puhua, jos lapsi on siihen valmis. Kaksi haastateltavaa korosti, että lapsen turvakotijakso voi päättyä milloin vain, esimerkiksi vanhemman päättäessä palata kotiin, joten työskentelyssä ei voida tehdä pitkäaikaisia suunnitelmia.

Ja voidaan tietyillä tehtävillä ja aihepiireillä johdatella lasta pelkojen ja väkivaltatilanteiden äärelle, mut ei koskaan liian suoraan. Tavallaan varovasti edetään siinä hommassa ja koko ajan kuulostellaan ja seurataan sitä lapsen reaktioo siihen, että ei mentäs ylittämään missään kohtaa sitä rajaa.

Ja sit jos lapsi ottaa niit esille ja alkaa vaikka jostain väkivaltatilanteesta puhumaan, niin tottakai siinä kohtaa voi niinku esittää vaikka niit lisäksymyksiä ja tarkentaa ja tuoda esille sitä, et se on ollut tosi väärin ja niin ei voi tehdä ja näin. Ja pidän itte tärkeenä sit siinä kohtaa antaa sille lapselle semmosta rohkasua ja positiivista palautetta siitä, että on uskaltanut ottaa tämmösiä vaikeita asioita esille. Ja se on tärkeetä, ja niistä saa ja niistä pitää puhua.

Mut et esimerkiks, niin mä oon tehnyt, et jos lapsi rupee mulle yhtäkkiä kerton tuolla tai on tullut jostain puheeks tai se lapsi rupee kerton, et kerranki kotona kävi näin ja näin, ni mä oon antanut sille nuket, et haluksä vaikka näyttää näillä. Ni se voi olla sille lapsellekin sit helpompi, et sillä on siinä puhumisen tukena joku väline, mitä käyttää.

Haastatteluiden pohjalta selvisi, että yksilötyötä tehdään turvakodilla lapsen molempien huoltajien tai sosiaalityöntekijän luvalla. Yksilötapaamisissa lapselle tulee kertoa, että työntekijällä on velvollisuus kertoa lapsen vanhemmille tapaamisen sisällöstä ja mahdollisesti huolesta. Lasten yksilötapaamiset käydään turvakodilla olevan huoltajan kanssa aina jälkikäteen lävitse. Yksi haastateltavista nosti asian erikseen keskusteluun ja kertoi, että lapselle tulee olla rehellinen, ja työskentelyn tulee olla joka suuntaan läpinäkyvää.

8.5.3 Lapsen kanssa tehtävän yksilötyön työvälineet

Yksilötyöstä puhuttaessa haastateltavat mainitsivat useita apuvälineitä keskustelun tueksi. Haastateltavien mukaan riippuu paljon työntekijästä ja lapsesta, mitä työvälineitä käytetään ja mitkä osoittautuvat lapselle hyödyllisiksi. Kaksi haastateltavista mainitsi

työvälineiden käytön kohdalla, että työntekijän itsensä on tunnettava kyseinen työväline tai työmenetelmä hyvin, ennen kuin voi sitä lapsen kanssa kokeilla. Haastatteluaineistosta selvisi, että varsinkin lasten kanssa erilaisten työ- ja apuvälineiden käyttö voi olla huomattavan merkityksellistä. Yksi haastateltava kertoi esimerkin, jonka mukaan lapsen voi olla esimerkiksi helpompi piirtää, kuin kertoa suullisesti perheestään tai vaikeista asioista.

Se miksi ylipäänsä käytetään jotain tämmöistä välinettä, niin sehän johtuu siitä, että se on ainoa tapa työskennellä lasten kanssa. Ei lapsen kanssa voi istua tällä lailla, et täti istuu kyselemässä ja lapsi vastaa jos vastaa.

Haastatteluissa esille tulleet työvälineet on listattu taulukkoon 1. Taulukko kertoo myös kuinka moni haastateltavista työvälineen mainitsi. Taulukosta voi huomata, että kaikki haastateltavat mainitsivat perhekuvan tekemisen. Vastauksista ilmeni, että perhekuva voidaan tehdä esimerkiksi nallekorteilla tai piirtämällä. Usea haastateltava kertoi, että perhekuvan avulla voidaan saada paljonkin tietoa perheen tilanteesta ja lapsen ajatuksista.

Et jollain tavalla se perhekuva käydään läpi. Yleensä lapset aika mielelläänkin kertoo siitä omasta perheestään ja sitten taas esimerkiksi niitten nallekorttien avulla myös aika pientenkin lasten on jotenki helppo tuoda sieltä esille sitä.

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat käyttävänsä erilaisia kortteja lasten kanssa työskennellessään. Korteista mainittiin muun muassa nallekortit sekä vahvuuskortit. Nallekorteissa on kuvia erilaisia tunteita ilmentävistä nalleista ja vahvuuskorteissa lueteltuna erilaisia ominaisuuksia ja piirteitä. Haastatteluissa nousi esille työmenetelmänä myös leikkiminen ja sen havainnointi. Kaksi haastateltavaa nosti esille leikeistä nukkekotileikin, joka koettiin hyväksi.

Sit noitten pienten kanssa leikki on monesti ihan semmonen, mikä tota on lapsen luonnollinen tapa tuoda esille niit semmosia kokemuksia ja asioita. Et nukkekotileikki on semmonen mistä monet aika pienetkin lapset tykkää. Sit monesti siihen leikkiin saattaa, tai siin leikissä tulee esille vaikka niit väkivalta-asioita tai jotain muita niit lapsen kokemia asioita.

Edellä mainittujen työvälineiden ja menetelmien lisäksi haastatteluissa mainittiin valovoimapelin pelaaminen, unisiepparin tekeminen, nettiturvakodin käyttäminen, kipsikäden tekeminen, satujen lukeminen, ulkoileminen, tunnelabyrintin tekeminen, voimakirjan tekeminen, tavallisten asioiden tekeminen sekä yleinen askartelu ja pelien pelailu.

TAULUKKO 1. Lapsityön työvälineet

LAPSITYÖN TYÖVÄLINE	MÄÄRÄ
Perhekuvan tekeminen	5
Erialaisten korttien käyttäminen	4
Leikkiminen ja sen havainnointi	3
Valovoimapelin pelaaminen	3
Nettiturvakodin käyttäminen	2
Kipsikäden tekeminen	2
Satujen lukeminen	2
Ulkoileminen	2
Unisiepparin tekeminen	2
Tunnelabyrintin tekeminen	1
Voimakirjan tekeminen	1
Tavallisten asioiden tekeminen	1
Muu askarteleminen	1
Muu pelien pelaaminen	1

8.6 Lapsen asema

Opinnäytetyömme pääajatus oli selvittää millaiseksi työntekijät kokevat lapsen aseman turvakodilla. Kokonaiskuvan saamiseksi nostimme haastatteluissa keskusteluun eri osalueita, jotka mielestämme muodostavat lasten aseman ja vaikuttavat siihen. Näiden teemojen lisäksi kysyimme kaikilta haastateltavilta, millaiseksi he kokevat lapsen aseman, mitä hyvää ja mitä huonoa siinä tällä hetkellä on. Kysyimme myös haastateltavilta, olisiko heillä mielessään konkreettisia kehitysideoita, joita toteuttamalla lasten asema voisi parantua.

8.6.1 Positiiviset asiat

Kaikkien haastateltavien mielestä lapsen asema turvakodilla on tällä hetkellä parempi, kuin se on ollut aiemmin. Haastateltavien mielestä lapsen asemaa tukevat lasten omat yksilötapaamiset sekä omatyöntekijät. Muutamat haastateltavat nostivat positiivisena asiana esille myös dokumentoinnin, eli sen, että nykyään lapsista kirjataan tietoja ja havaintoja aivan kuten aikuisistakin. Hyväksi koettiin myös se, että pääasiassa lapsista pyritään puhumaan aina raporteilla. Osa haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että lapsia huomioidaan raporteilla edelleen aivan liian vähän. Positiivisena asiana kaikki haastateltavat kokivat sen, että lapset ovat lähes poikkeuksetta alkuhaastattelussa mukana ja alkuhaastattelulomakkeessa on erikseen kysymykset lapsille. Lasten asemaa tukevaksi koettiin myös se, että turvakodilla käy viikoittain vapaaehtoisia työntekijöitä auttamassa lastenhoidossa. Muutamat haastateltavat toivoivat kuitenkin, että jatkossa olisi mahdollista järjestää entistä enemmän lastenhoitoa ja työntekijöitä auttamaan vanhempia lasten kanssa.

8.6.2 Kehittämistä vaativat asiat

Kysyimme haastateltavilta heidän näkemystään myös siitä, mitkä lapsen asemaan vaikuttavat asiat voisivat olla paremmin ja missä turvakodilla olisi kehitettävää. Kaikkien haastateltavien mielestä lapset ”unohtuvat” ja ”putoavat” arjessa liian usein. Tähän pidettiin syynä useimmin kiirettä, resurssien puutetta sekä liiallista aikuiskeskeisyyttä. Haastateltavat nostivat esille, että työntekijöiden aika menee kiireisinä päivinä lähinnä akuuttien ja konkreettisten käytännönasioiden hoidossa. Monet myös kokivat esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden vaativankin turvakodilta juuri sitä. Haastateltavien mukaan ihannetilanteessa työntekijöillä pitäisi olla paljon enemmän aikaa olla asiakkaiden seurassa ja havainnoida heidän arkeaan sekä auttaa sen pyörittämisessä. Useat haastateltavat mainitsivat toivovansa, että yhdistyksellä olisi resursseja palkata lisää henkilökuntaa. Lasten ”unohtumiseen” haastatteluiden mukaan vaikuttaa myös se, että lapset eivät välttämättä osaa vaatia työntekijän huomiota, toisin kuin aikuiset. Kolme haastateltavista nosti esille, että nykyään aikuisasiakkaat ovat usein moniongelmaisia sekä tarvitsevia ja vaativat herkästi työntekijän apua. Haastatteluaineiston perusteella lapset ”unohtuvat” välillä niin työntekijöiltä kuin vanhemmiltaan.

Ihan semmosia käytännönasioita, että tuntuu, että meillä täällä turvakodilla menee niinku liikaakin aikaa ihan niinku semmosten asioiden hoitamiseen. Ja sit taas toisaalta välillä tuntuu siltäkin, et myös ne yhteistyökumppanit, sosiaalitoimi, sit vaatiikin aika paljon meiltä sitä, että keskityttäis enemmän niitten aikuisten käytännön asioiden hoitamiseen.

Et jotenkin se aika on semmonen ja henkilöstöressit, että jos sais toivoa, niin tottakai tuolla olis enemmän asiakkaitten, niin lasten kun aikuistenkin kanssa. Et se jotenkin semmonen riittämättömyyden tunne monesti tulee, että tietää kuinka paljon enemmän pitäis pystyä oleen, mutta se vie kaikki semmonen akuutti tekeminen niin paljon aikaa.

Muutamit haastateltavat mainitsivat kehittämisen arvoiseksi erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten tilanteen, koska heitä ei tavata yksilötyön merkeissä, kuten vanhempia lapsia. Haastateltavien mukaan alle 3-vuotiaat huomioidaan joskus esimerkiksi vanhemman yksilötapaamisten yhteydessä, mutta usein tapaamiset kuluvat vanhemman omia asioita hoitaessa. Haastatteluiden perusteella myös alle 3-vuotiasta voidaan yksilötyön merkeissä tavata, mutta se on harvinaista.

Lapsen asemaan negatiivisesti vaikuttavaksi asiaksi haastatteluaineiston pohjalta nousi selkeästi myös turvakotijaksojen pituus. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että jaksot jäävät joillakin aivan liian lyhyiksi. Muun muassa taloudellinen tilanne nimettiin syyksi liian lyhyisiin turvakotijaksoihin. Haastateltavat uskoivat rahan puutteen vaikuttavan esimerkiksi siihen, että kaupunki tai kunnat eivät pysty myöntämään tarpeeksi pitkiä maksusitoumuksia asiakkaille. Muutamit haastateltavat uskoivat syyn välillä olevan myös siinä, että sosiaalityöntekijät eivät näe perheen tarvitsevan turvakotipaikkaa.

Sitten jää huoli siitä, että mitenkä se lapsen etu tässä sitten totetuu, jos perhe palaa kotiin liian aikasin. Tai jos työntekijälle tulee sellanen olo, että täs nyt sit työskentely jää kesken.

Haastatteluiden pohjalta lapsen asemaan negatiivisesti vaikuttavana koettiin myös se, että työn suunnittelulle on yleensä liian vähän aikaa. Muutamit haastateltavat toivat esille, että yleiseen työn kehittämiseen sekä yksilötapaamisten suunnitteluun tulisi panostaa nykyistä enemmän. Yksi haastateltava kertoi myös toivovansa, että koko työ-

ryhmällä olisi enemmän aikaa asioiden yhteiseen suunnitteluun, jolla taattaisiin muun muassa se, että palvelu on samaa työntekijästä riippumatta. Haastateltavan mukaan työnantajan olisi tärkeä pitää huolta siitä, että henkilökunta pääsee tarvittaviin koulutuksiin ja on tarpeeksi osaavaa. Muutama haastateltava piti huonona asiana myös yhdistyksessä ja työryhmässä tapahtuvia samanaikaisia useita muutoksia. Kaksi haastateltavista kertoi huonoksi asiaksi, että niin työntekijät kuin lasten vanhemmatkin keskittyvät välillä liikaa negatiivisiin asioihin, kuten mahdolliseen lasten negatiivisena ilmenevään oireiluun. Haastateltavan mukaan kaikkien pitäisi muistaa panostaa aiempaa enemmän vahvuuksien löytämiseen ja niiden vahvistamiseen. Yksi haastateltava toi huonona asiana esille sen, että turvakodilla ei pystytä huomioimaan tarpeeksi hyvin asiakaskunnan monimuotoisuutta esimerkiksi kielellisissä ja uskonnollisissa asioissa.

Tutkimuksemme tulokset kehittämistä vaativista asioista ovat hyvin samansuuntaiset muun muassa Heidi Kurjen (2011) tutkimuksen kanssa. Kurki on tutkinut opinnäytetyössään lastensuojelun työntekijöiden näkökulmasta, miten 3–6-vuotiaan lapsen etu toteutuu avohuollon perhetyössä. Kurjen tutkimus koskee eri kohderyhmää kuin omamme, mutta käsittelee lasten asemaa. Kurki on saanut tutkimuksessaan selville muun muassa, että lapsen edun huomioiminen on vaikeaa erityisesti silloin, kun perheen vanhemmat ovat tarvitsevia. Lisäksi aikapula heikentää Kurjen tutkimuksen mukaan lapsen etua. (Kurki 2011.) Myös esimerkiksi Katriina Suokas sekä Daniela Tohka (2012) opinnäytetyössään Lapsen osallisuuden toteutuminen: lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia lapsen osallisuudesta perheväkivaltilanteiden käsittelyssä, ovat saaneet samansuuntaisia tutkimustuloksia. Opinnäytetyössä on tutkittu samankaltaisia lapsen asemaan liittyviä asioita kuin meidänkin työssämme, haastattelut on tosin toteutettu lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja sosiaalihoitajille lastensuojelutarpeen selvityksessä. Suokas ja Tohka ovat työssään saaneet selville, että työntekijät kokevat tärkeäksi lapsen osallisuuden kannalta kuulla lasta ikätason mukaisesti. Lapsen osallisuutta huononsivat tutkimuksen mukaan resurssi-, aika-, ja työntekijäpuute. (Suokas & Tohka 2012, 24.)

8.6.3 Kehitysideoita

Keskustelimme haastateltavien kanssa mahdollisista parannusehdotuksista ja kehitysideoista lasten aseman parantamiseksi. Monet haastateltavista kertoivat, että heillä on raporteilla aina välillä ollut käytössä tapa, jonka mukaan perheen asiat käydään läpi

nimenomaan lapsen näkökulmasta käsin ja niin, että lapsi käydään ensimmäisenä. Tapa varmistaa, että lapsi tulee joka tapauksessa jollain tapaa käsiteltyä, eikä jää aikuisen varjoon. Haastateltavista moni oli sitä mieltä, että tavan voisi taas herättää eloon. Haastatteluiden pohjalta ilmeni myös muita aiemmin käytössä olleita tapoja, joiden palauttamista haastateltavat mieltivät. Aiemmin turvakodilla on aikuisten väkivaltaryhmän aikaan ollut lapsille oma ohjattu väkivaltaan liittyvä ryhmänsä. Muutamat haastateltavat pohtivat, josko tavan voisi ottaa uudelleen käyttöön. Haastateltavat kertoivat myös esimerkiksi iltasatutuokiosta, joka ei enää tällä hetkellä ole käytössä, mutta jonka aikoihin kokivat hyväksi. Lisäksi yksi haastateltavista toi esille ajatuksen, että ruokailut järjestettäisiin niin, että kaikki syövät pääasiassa samaan aikaan ja työntekijät ovat ruokailussa läsnä. Haastateltava perusteli ajatustaan muun muassa sillä, että se lisäisi yhteisöllisyyttä sekä tukisi arkirytmää. Yksi haastateltava esitti nimenomaan lasten yksilötyöhön sellaisen kehitysehdotuksen, että yksilötapaamiseen olisi aina varattu jotakin pientä välipalaa lapselle. Yksi haastateltavista toi esiin näkökulman siitä, että lapsen asema ja vointi ovat tiiviissä suhteessa vanhemman vointiin.

Mä ajattelen aina et se vanhemman vointi on kuitenkin niinku semmonen, et se lapsen pahoinvointi täällä voi johtua myös siitä, että vanhempi voi huonosti. Tai että vanhemman voimavarat ei riitä huolehtimaan sen lapsen hyvinvoinnista. Et siin ei sit paljon auta, vaikka lapsityöntekijä kerran viikossa tapais lasta, jos se arki on sitten kuitenkin sen väsyneen ja vihaisen ja traumatisoituneen vanhemman vastuulla.

Neljän haastateltavan mielestä lapsityön rakennetta tulisi kehittää siten, että yksilötyötä tehtäisiin myös alle 3-vuotiaiden kanssa. Monet toivat esille ajatuksen siitä, että pienten lapsien tapaamisissa olisi aina vanhempi mukana, mutta tapaamiset koskisivat nimenomaan lapsen näkökulmaa ja asioita.

Mä en itte pidä sitä rajausta hirveen hyvänä, et mun mielestä sitä ei tarvis niinku rajata, että enemmän ajattelisin niin, että kaikki meidän asiakkaat sais sen oman työntekijän ja myös vauvojen kanssa olis varmasti hyvä tehdä työtä. Ja toki sit jos on niinku vauva, niin se työskentely on sen vauvan ja vanhemman kanssa yhdessä tapahtuvaa, mutta ei mun mielestä tavallaan niitä vauvojakaan voi unohtaa, et ihan samalla lailla ne on altis-

tunut sille väkivallalle ja siitä varmasti on jäänyt jo oma jälki ja on seuraamuksia ja voi olla traumatisoivaa.

Yksi haastateltavista toi esiin asian, johon työntekijöiden tulisi jatkossa kiinnittää huomiota:

Se olis tosi tärkeätä, että tulis päivittäin sekä aamu- että iltavuorolaisilta ja jos nyt lapsi on valveilla niin yököltä semmonen yksilöllinen huomioiminen ees jossain määrin joka päivä.

Kaksi haastateltavaa oli miettinyt kehitysideaksi, että turvakodilla sovittaisiin erikseen työntekijät, jotka vastaavat kaikesta lasten yksilötyöstä ja toimivat vain lasten omatyöntekijöinä. Haastateltavien mukaan tämä mahdollistaisi työn paremman suunnittelun sekä kehittämisen. Tämä mahdollistaisi myös sen, että työntekijöillä olisi aikaa olla arjessakin enemmän lasten kanssa ja mahdollisesti järjestää yksilötapaamisia useita kertoja viikossa. Yksi haastateltava oli ajatellut parantaisiko lapsen asemaa, jos lasten yksilötyötä tekeville järjestettäisiin mahdollisuus lisätyönohjaukseen. Yksi haastateltavista nosti esille, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät aina tapaa lapsia ollenkaan. Haastateltava kertoi toivovansa, että kaikki sosiaalityöntekijät löytäisivät aikaa tavata lapsiasiakkaitaan edes kerran turvakotijakson aikana.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää lasten asemaa Tampereen turvakodilla. Päädyimme tarkastelemaan asiaa työntekijöiden näkökulmasta ja tässä luvussa pyrimme tiivistämään tutkimuksesta saamamme tulokset ja tarkastelemaan niitä tutkimuskysymystemme valossa. Tutkimuskysymyksemme olivat:

- Millaisena työntekijät näkevät lapsen aseman Turvakodissa?
- Mitä kehitettävää lapsen asemaan ja kohtaamiseen liittyen on?

Lasten kohtaaminen niin saapumistilanteessa, arjessa kuin yksilötyössäkin vaikuttaa merkittävästi siihen, millaiseksi lasten asema muodostuu. Haastatteluiden vastaukset lasten kohtaamiseen liittyen ovat hyvin linjassa luvuissa 5.4, 6.3, 6.5 ja 7 esiteltyjen teorialtietojen kanssa. Kaikessa kohtaamisessa työntekijät haluavat pitää huolta lapsen turvallisuudesta ja lapsen edusta. Tämä kertoo mielestämme siitä, että lasten kohtaaminen on pääasiassa hyvää. Yksilötapaamisetkin tukevat vahvasti lapsen asemaa Tampereen turvakodilla ja lasten asema yksilötyön puitteissa on tällä hetkellä hyvä. Kaikki haastateltavista kokivat yksimielisesti, että yksilötyöstä on lapsille hyötyä ja se täyttää tavoitteensa. Tutkimuksemme mukaan Tampereen turvakodilla on siis järkevä ja kauaskantoinen näkemys lasten kohtaamisesta ja yksilötyöstä sekä niiden vaikutuksista lasten asemaan.

Tutkimusaineiston perusteella pystyimme päättämään, että lapsen asema on tärkeässä roolissa Tampereen turvakodissa. Lapsen asemaan kiinnitetään huomiota kaikissa työskentelyn vaiheissa. Lapsen asema koetaan Tampereen turvakodin työntekijöiden keskuudessa erittäin tärkeäksi asiaksi, ja lapsen aseman kehittämistä ollaan kiinnostuneita. Työntekijät kokivat lapsen aseman parantuneen huomattavasti vuosien mittaan jatkuvan kehitystyön tuloksena. Tutkimustulosten perusteella työn suunnittelulle ja kehittämiselle tulisi kuitenkin olla enemmän aikaa. Välillä myös turvakodin ulkoiset asiat, kuten esimerkiksi yhteiskunnan taloudellinen tilanne, vaikuttavat lapsen asemaan, sillä kunnan taloustilanteen vuoksi turvakotijaksot jäävät usein liian lyhyiksi.

Tutkimustulosten perusteella voi sanoa, että työntekijät näkevät turvakodilla olevien lasten asemassa paljon hyviä asioita. Lapset otetaan huomioon heti tulotilanteesta lähtien ja lapsia kohdataan arjessa yksilöllisesti ja lapsilähtöisesti. Lapsia havainnoidaan

turvakodin arjessa ja lasten vanhempien kanssa tehdään koko turvakotijakson ajan yhteistyötä. Lapsilähtöisyys ja lapsen etu ovat vahvasti kaikessa turvakodin työskentelyssä läsnä. Opinnäytetyömme luvuissa 5, 6 ja 7 esitettyjen tietojen perusteella päättelemme, että työntekijöillä on realistinen käsitys lapsen asemasta. Haastateltavien vastaukset lapsien kanssa tehtävän työn sisällöstä sekä luonteesta kulkevat samassa linjassa teoriaosuutemme kanssa.

Lapsen asema yhteiskuntatasolla ei ole tasavertainen aikuisen aseman kanssa. Lapset ovat aina riippuvaisia aikuisista. Myös Tampereen turvakodilla on vaarana, että lapset jäävät aikuisten varjoon työskentelyssä. Tampereen turvakodilla lapsen asemasta kuitenkin pidetään huolta. Lapsen asemaa puolustetaan ja lapsen ääntä tuodaan esiin usein yhteistyötahoille sekä lapsen vanhemmille. Työntekijät ovat tietoisia lapsen asemaan vaikuttavista asioista ja tuovat tarvittaessa lapsen näkökulmaa myös työyhteisön sisällä esille. Laeista saadaan työvälineitä lapsen aseman puolustamiseen.

Lapsen aseman kehittämisen voisi tutkimustulosten perusteella ajatella olevan jatkuvaa työtä ja erittäin tärkeässä roolissa Tampereen turvakodilla, sillä kaikki työntekijät keksivät kehitettäviä asioita. On mielestämme positiivista, että työntekijät tunnistavat ongelmakohdat ja toivovat niihin muutosta. Tulokset kertovat mielestämme, että työntekijöillä on motivaatioita ja mielenkiintoa työtään kohtaan. Tärkeää on myös se, että työntekijöillä on oikea tietotaito sekä asenne lasten aseman kohentamiseen. Asioita on helppompaa lähteä muuttamaan, kun työntekijöillä on perustieto siitä, millainen aseman tulisi olla. Suurimmat kehitettävät asiat liittyivät tutkimustulosten perusteella resursseihin. Lapsen aseman parantamiseksi turvakodilla tarvittaisiin lisää aikaa asiakkaiden seurassa olemiseen ja havainnointiin sekä auttamiseen. Kiire ja aikuiskeskeisyys huonontavat lapsen asemaa turvakodilla. Lapsen asemaan vaikuttaisi positiivisesti henkilökunnan lisääminen ja jatkuva kouluttautuminen. Aina lisätyövoiman palkkaaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, joten tilanteeseen pitäisi löytää ratkaisu työskentelyn rakenteesta tai työtehtävien/asiakkaiden määrästä. Uskomme, että turvakodilla on aiemminkin pyritty löytämään keinoja hallita jatkuvaa kiirettä. Turvakotityön luonteen vuoksi toimivien keinojen löytäminen on kuitenkin haastavaa. Asia on mielestämme todella tärkeä, koska kuten luvussa 6 tuodaan esille, turvakotiin hakeutuvat asiakkaat tarvitsisivat mahdollisimman hyvää palvelua sekä vakaan ja rauhallisen ympäristön.

10 POHDINTA

10.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, minkä takia kaikissa tutkimuksissa täytyisikin arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Arviointiin käytetään erilaisia mittaustapoja, mutta laadullisessa tutkimuksessa kuvaukset ovat usein niin ainutlaatuisia, että perinteiset luotettavuuden arvioinnin mittarit eivät sovellu siihen. Kuitenkin laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tutkija voi parantaa selostamalla mahdollisimman tarkasti tutkimuksen toteuttamisesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226–227.) Pyrimmekin tässä alaluvussa erittelemään tutkimuksen eri vaiheiden luotettavuutta mahdollisimman tarkasti. Lisäksi pohdimme tutkimuksen eettisyyttä.

Vastasimme mielestämme tutkimuksessamme tutkimuskysymyksiimme. Kartoitimme lapsen asemaa Tampereen turvakodilla työntekijöiden näkökulmasta ja selvitimme lapsen asemaan liittyviä kehitettäviä asioita. On kuitenkin muistettava, että emme haastatelleet kaikkia Tampereen turvakodin työntekijöitä, vaan tutkimustuloksemme olemme saaneet viiden eri työntekijän haastattelusta. Tutkimustulokset olisivat voineet olla erilaiset, mikäli olisimme haastatelleet eri henkilöitä. Tai kuten alun perin tarkoituksena oli, pelkästään lapsityöhön suuntautuneita työntekijöitä. Olisimme varmasti saaneet myös hyvin erilaisen näkökulman tutkimukseemme haastatteleamalla turvakodin asiakkaita. Tutkimus on kuitenkin mielestämme suuntaa antava otanta työntekijöiden näemyksistä.

Haimme tutkimustamme varten kirjallisesti tutkimusluvan Tampereen ensi- ja turvakotiyhdistykseltä. Emme pyytäneet kirjallista lupaa haastatteluihin erikseen haastateltaviltamme. Laitoimme turvakodin työntekijöille sähköpostilla tietoa tutkimuksestamme ja pyysimme kaikkia halukkaita osallistumaan haastatteluihin. Haastattelun teemat lähitimme haastateltaville etukäteen tutustuttaviksi. Pyysimme jokaiselta haastateltavalta suullisesti luvan haastatteluiden nauhoittamiseen, ja tarjosimme mahdollisuutta kieltäytyä. Kerroimme jokaiselle haastateltavalle haastatteluiden anonyymiydestä: kenenkään haastateltavan nimeä ei paljastettaisi eikä mahdollisia suoria lainauksia käytettäisi tutkimuksessamme siten, että haastateltavien henkilöllisyys paljastuisi. Nämä seikat lisäävät luotettavuuden lisäksi tutkimuksen eettisyyttä.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessamme emme voi sivuuttaa sitä tosiasiaa, että toinen meistä on työskennellyt Tampereen turvakodilla ennen haastatteluiden toteuttamista, niiden aikana sekä niiden jälkeen. Meille on ollut opinnäytetyössämme paljon hyötyä siitä, että yhteistyötaho on entuudestaan tuttu ja esimerkiksi yhteydenpito on ollut vaivatonta. Toisaalta on mahdollista, että haastatteluissa olisi tullut erilaisia asioita esille, jos molemmat haastattelijat olisivat olleet haastateltaville tuntemattomia. Voi olla mahdollista, että haastateltavat eivät ole syystä tai toisesta tuoneet kaikkia haluamiaan asioita esille, koska tiesivät toisen haastattelijan työskentelevän jatkossakin Tampereen ensija turvakodilla. Toisaalta haastateltavat eivät tiedostamattaan välttämättä maininneet kaikkia työntekijöille itsestäänselvyyksiä juuri siksi, että olettivat meidän ne jo työkokemuksemme kautta tietävän. Haastateltavat saattoivat myös kertoa asioista totuudenmukaisemmin, sillä he tiesivät, että toinen haastatteliijoista tietää turvakodin arjesta enemmänkin. Mielestämme tutkimuksen luotettavuutta kuitenkin lisäsi lisäksi se seikka, että olimme molemmat mukana haastattelutilanteessa ja toinen meistä oli lähes kaikille haastateltaville ennestään tuntematon. Tuntemattoman ja turvakodilla työskentelemättömän oli helpompaa kysyä tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. On myös mahdollista, että kumpikaan meistä haastatteliijoista ei osannut kysyä kaikkia asioita tarpeeksi tarkasti, koska lastensuojelun ja turvakodin maailma on molemmille jo tuttu. Tämä on saattanut aiheuttaa sen, että aiheesta täysin tietämättömälle voivat tutkimuksen jotkin kohdat olla haastavia ymmärtää. Toisaalta pyrimme olemaan haastattelutilanteessa objektiivisia ja tekeydyimme ”tyhmemmiksi” kuin olemmekaan, jotta saisimme mahdollisimman selkeitä ja yksiselitteisiä vastauksia, ja näin ollen välttäisimme harhaanjohtavia oletuksia. Jo muutaman haastattelun jälkeen kuitenkin huomasimme, että haastateltavat tuovat suurelta osin samoja asioita esille. Osasimme siis viimeisissä haastatteluissa jo ikään kuin odottaa tiettyjen teemojen esille nousua. Tutkimuksen luotettavuuden osalta pohdimmekin, muuttuivatko haastattelun kysymykset ja meidän käytöksemme johdatteleviksi, kun haastatteluita oli takana useampia. Toisaalta molempien kokemukset lastensuojelun työntekijöinä ovat voineet vaikuttaa ja ovat vaikuttaneetkin haastattelukysymysten muodostumiseen jo alusta alkaen. Haastattelutilanteissa luotettavuutta on saattanut vähentää myös se, että esitimme välillä useita kysymyksiä peräjälkeen, mikä saattoi aiheuttaa sen, että kaikkiin kysymyksiin ei paneuduttu samalla intensiteetillä.

Litteroinnin teimme jokaiselle haastattelulle yhtä tarkasti, jokaisen sanan kuunnellen ja kirjoittaen. Tarpeen mukaan kuuntelimme lauseen monta kertaa, mikäli jostain sanasta oli vaikeaa saada selvää. Litteroimme ainoastaan puhetta ja jätimme esimerkiksi yskäh-

dykset ja tauot pois, sillä emme kokeneet niitä oleelliseksi tutkimuksen litteroinnissa. Toki vielä tarkempi litterointitapa olisi voinut lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen analyysia tehdessämme pyrimme kertomaan tarkasti, mihin päätelmämme perustuvat muun muassa käyttämällä analyysissä melko paljon suoria lainauksia. Tämä kuuluukin luotettavaan tutkimustulosten tulkintaan. (Hirsjärvi, ym.2008, 228.)

Tutkimuksen luotettavuuteen saattoivat myös vaikuttaa omat ennakkokäsityksemme ja kokemuksemme aiheesta. Meillä oli harjoittelu- ja työkokemuksemme perusteella tietty oletamus lapsen asemasta ja siihen liittyvistä ongelmista, mikä on saattanut vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Toisaalta olemme tyytyväisiä siihen, että meillä tämä kokemus oli, sillä se ohjasi mielestämme tärkeän aiheemme valintaa. Halusimme tuoda keskusteluun ja näkyville asian, jota kokemuksemme mukaan oli lastensuojelutyössäkin vaikeaa pitää tarpeeksi esillä: lapsen asema.

Turvakoteja koskeva uusi laki (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalveluiden tuottajalle 1354/2014), tuli voimaan 1.1.2015. Tutkimuksemme on siis siltä kannalta tehty huonoon aikaan, että emme tutkimusta tehdessämme tienneet uuden lain sisällöstä tai vaikutuksista turvakotityöhön. Lain myötä turvakotityö tulee luultavasti jotenkin muuttumaan ja on todennäköistä, että se vaikuttaa lastenkin kanssa tehtävään työhön. Tampereen turvakodin kannalta olisi siis saattanut olla järkevämpää ja hyödyllisempää, että tutkimus olisi toteutettu huomattavasti aiemmin, tai vastaavasti esimerkiksi muutaman vuoden päästä. Toisaalta lain tarkoituksena on kuitenkin turvakotipalveluiden turvaaminen, joten toivomme, ettei se vaikuta miltään osin negatiivisesti lasten asemaan. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalveluiden tuottajalle 1354/2014.)

Lapsen asemaa tutkittaessa on aina ymmärrettävä, että lapsen asemasta totuudenmukaisin tieto on lapsuuden asiantuntijoilla, eli lapsilla. Meidän tutkimuksessamme on kuitenkin vain työntekijöiden näkökulma aiheesta. Lisäksi lapsuus ja lapsen asema ovat molemmat teemoja, jotka jokainen lapsi kokee yksilöllisesti. On siis mahdotonta sanoa, että tutkimus lapsen asemasta olisi koskaan täysin luotettava, sillä näkemys lapsen asemasta on aina jokaisen lapsen oma subjektiivinen kokemuksensa, ja tutkimustulokset ovat siis alati muuttuvia jokaisen lapsen kohdalla. Meidän tutkimuksemme onkin vain yksi pieni pintaraapaisu suuresta lapsen aseman pinnasta. Olemme kuitenkin pyrkinneet

tekemään tutkimuksestamme mahdollisimman luotettavan siinä mittapuussa, johon tutkimuksemme pystyy.

10.2 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan yli vuoden. Aiheen valintaan käyimme aikaa jo syksyllä 2013, mutta lopullisen aiheen ja yhteistyötahon saatuamme keväällä 2014 prosessi lähti etenemään nopeammin. Toki jouduimme pohtimaan varsinaisia tutkimuskysymyksiä ja aiheen lopullista rajausta vielä pitkään prosessin edetessä. Lähtökohtana opinnäytetyöllemme oli kartoittaa lapsen aseman kokonaistilannetta Tampereen turvakodilla ja kartoituksen myötä tarjota keinoja teeman tarkasteluun ja kehittämiseen. Lisäksi lapsen asemaan liittyvän keskustelun lisääminen yhteistyötahollamme, muissa lastensuojelun toimipaikoissa sekä yleisesti sosiaalialalla oli osa tavoitettamme. Halusimme myös tuottaa opinnäytetyömme kautta konkreettista tietoa opinnäytetyömme lukijoille.

Opinnäytetyön tekeminen ei ollut meille itsestään selvä prosessi, sillä tutkimuksen tekeminen ei ollut meille kummallekaan aiemmin tuttua. Kohtasimme opinnäytetyöprosessin aikana useita haasteita, joiden selvittämiseksi jouduimme käyttämään tutkimuskirjallisuutta ja tutkimuksen tekoon tarkoitettuja ohjeita sekä ohjauskeskusteluita opinnäytetyömme ohjaajan kanssa.

Haastattelut olivat meidän molempien mielestä ehdottomasti opinnäytetyön antoisin ja mieleisin osuus. Saimme haastatteluista valtavasti hyödyllistä tietoa tutkimukseemme, ja opimme jokaisesta haastattelusta ammatillisesti tärkeitä asioita. Yllätyimme siitä, miten rehellisesti haastateltavat tarkastelivat aihetta. Olimme odottaneet, että haastateltavat saattaisivat puhua lapsen asemasta pelkästään siitä näkökulmasta, mitä lapsen aseman pitäisi olla. Haastateltavat olivat kuitenkin aidosti kiinnostuneita työympäristönsä kehittämisestä lapsen asemaa ajatellen ja esittivät näkemyksiään ongelmakohdista ja kehittämisideoista. Saimme lisäksi haastatteluista tärkeää tietoa itsellemme lastensuojelutyöstä ja työssä jaksamisesta. Teimme molemmat töitä lastensuojelun kentällä ennen tutkimusta, sen aikana ja sen jälkeen. Saimme haastatteluista ohjeita erittäin vaativan lastensuojelutyön tekemiseen työntekijöiltä, joilla on useiden vuosien kokemus työkentältään. Haastatteluista saamamme tieto onkin meille täysin korvaamatonta niin tutki-

muksen kuin oman ammattiosaamisemme kannalta. Haastatteluiden litterointi kesti kauan, kuten etukäteen oletimmekin. Halusimme kuitenkin tehdä jokaisen litteroinnin yhtä tarkasti ja välttämällä virhetulkinnat ja sen takia käyttää litterointiin aikaa.

Opinnäytetyön kirjoittamisvaihe oli odotettua pidempi prosessi. Teoriapohjan saatuaamme jouduimme nopeasti huomaamaan, että analyysiin ja tutkimustulosten kirjoittamiseen kuluikin enemmän aikaa kuin olimme osanneet arvata. Opinnäytetyön kirjoittaminen oli tutkimuksen tekemisen hitain ja mielestämme vaikein vaihe. Tiesimme kuitenkin koko ajan opinnäytetyötä kirjoittaessammekin, että hallussamme oleva tutkimus antaisi yhteistyötahollemme arvokasta tietoa. Kirjoittamisprosessissa koimme haasteelliseksi lisäksi sen, että toisen työsuhte yhteistyötahoomme tarjosi työn kautta ”hiljaista” tietoa, johon oli vaikeaa löytää varsinaista lähdettä.

Olemme oppineet opinnäytetyöprosessista kokonaisuudessaan erittäin paljon. Olemme oppineet tutkimuksen tekemisestä, ja siihen liittyvistä asioista paljon uutta. Lisäksi olemme kartuttaneet omaa teoreettista osaamistamme opinnäytetyön teoriaa tehdesämme. Lapsen asema kaikessa kokonaisuudessaan on selkiintynyt meille prosessin edetessä. Olemme saaneet paljon tietoa ja tarvittavia työvälineitä voidaksemme toimia sosiaalialan ammattilaisina ja mahdollisesti lastensuojelun ammattilaisina tulevaisuudessa. Mielestämme tärkeimmät oppimamme asiat liittyvät haastatteluissa saamaamme tietoon ja neuvoihin, joita todelliset lapsen äänen esiintuojat meille kertoivat.

Lapsen aseman tutkiminen oli meille molemmille erittäin tärkeä asia. Olemme mielestämme valinneet aiheen, joka on täydentänyt osaamistamme ja laajentanut näkemystämme matkallamme ammattilaisiksi. Lapsen asemasta ja sen puolustamisesta on tullut tärkeä osa omaa ammattilaisuuttamme. Tämän opinnäytetyön myötä olemme varmoja, että kiinnitämme lapsen asemaan erityistä huomiota niin omassa elämässämme, tulevaisuudessa työyhteisössämme sosiaalialan työkentällä ja yhteiskuntatasollakin.

10.3 Oma näkemyksemme kehitys- ja jatkotutkimusideoista

Haastateltavat kertoivat useita kehitysideoita, joista osan olemme vielä halunneet nostaa esille. Yksi kehitysideoista oli se, että yksilötyötä tehtäisiin myös alle 3-vuotiaiden lasten kanssa, eli silloin yksilötapaamisia järjestettäisiin kaikille turvakodilla oleville asi-

akkaille. Ajattelemme, että yksilötyötä olisi tärkeä tehdä myös pienten lasten kanssa ja toivoisimme, että turvakodilla panostettaisiin juuri tällaisen työn kehittämiseen. Emme näe tarpeeksi hyvää syytä sille, että lapset ovat tällä hetkellä erilaisessa asemassa ikänsä vuoksi. Tutkimuksessa nousi esiin myös ajatus siitä, että lapsityöntekijät sovittaisiin erikseen, ja he keskittyisivät vain lasten asioissa työskentelyyn. Pidämme ajatusta hyvänä, mutta uskomme sen vaativan paljon kehittelyä ja suunnittelua. Ensinnäkin kuinka monta lapsityöntekijää turvakodilla olisi ja mitä esimerkiksi tapahtuu, jos kaikki lapsityöntekijät ovat poissa? Ajatus lisätyöohjauksesta on mielestämme myös hyvä, mutta voisiko ajatusta kehittää siten, että työohjaukset järjestettäisiin erikseen aikuisten kanssa työskenteleville ja lasten kanssa työskenteleville? Tällöin kukaan ei kävisi useassa työohjauksessa eikä työnantajan kannalta työtunteja menisi niin sanotusti hukkaan. Tämä tietenkin edellyttäisi sitä, että yksittäinen työntekijä tekisi yksilöitä pääsääntöisesti vain aikuisten tai lasten kanssa. Haluamme nostaa esille lisäksi yhden haastateltavan ehdottaman konkreettisen tavan siitä, että yksilötapaamisissa tarjottaisiin aina jotakin syötävää. Idea olisi helposti toteutettavissa ja tukisi mielestämme luvussa 7.3 esiteltyä vakauttavaa työtettä sekä toisi lapselle tunteen siitä, että häntä on ajateltu. Haastattelussa ilmeni myös, että turvakodilla on aiemmin ollut ohjattu lasten ryhmä, jossa käsiteltiin väkivaltaa. Mielestämme olisi tärkeää ottaa ohjattu lastenryhmä jollain tapaa uudelleen käyttöön. Ryhmässä ei välttämättä tarvitsisi käsitellä aina väkivaltaa, vaan siihen voitaisiin esimerkiksi välillä yhdistää myös aiemmin käytössä ollut iltasatuhetki. Tärkeintä olisi, että lapsille olisi ohjattua toimintaa myös yksilötyön ulkopuolella.

Jatkotutkimusideana voisimme esittää vastaavaa tutkimusta lapsen asemasta, joka kuitenkin toteutettaisiin kuulemalla asiakkaita ja erityisesti lapsiasiakkaita turvakodilla. Mielenkiintoista olisi kuulla lasten näkemys asemastaan. Lisäksi jatkotutkimuksena mielenkiintoinen olisi löytämiemme kehitysehdotusten kokeilu käytännössä ja niiden vaikutusten tutkiminen suhteessa lapsen asemaan Tampereen turvakodilla. Tulevaisuudessa olisi mielestämme myös hyödyllistä tutkia uuden turvakoteja koskevan lain voimaantulon vaikutuksia ja esimerkiksi sitä, vaikuttaako se lasten asemaan jotenkin.

LÄHTEET

Antervo, A. & Mankila, P. 2012. Vakavasti traumatisoituneiden ryhmähoitomallin pilotointi Suomessa. Traumaperäisen dissosiaatiohäiriön vakauttaminen Suomessa – projektitiraportti 2009-2012. Oulu: Traumaterapiakeskus.

Bardy, M. (toim.). 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Boon, S., Steele, K. & Van Der Hart, O. 2011. Traumaperäisen dissosiaatiohäiriön vakauttaminen. Taito-ohjelma potilaille ja terapeuteille. Oulu: Traumaterapiakeskus

Ellonen, N., Kääriäinen, J., Salmi, V. & Sariola, H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ensi- ja turvakotien liitto. 2013. Väkivaltatyön laitos- ja avopalvelutyön laatuksiterit 2.0. Luettu 5.12.2014

[www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/4132977/Väkivaltatyön laitos- ja avopalvelukriteerit 2.0.pdf](http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/4132977/Väkivaltatyön%20laitos-ja%20avopalvelukriteerit%202.0.pdf)

Ensi- ja turvakotien liitto. 2014a. Liitto. Luettu 2.12.2014. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/>

Ensi- ja turvakotien liitto. 2014b. Työmuodot. Luettu 2.12.2014. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/>

Eränen, L., Hynninen, T., Kantanen, I., Saari, S., Saarinen, M., Palonen, K. & Yli-Pirilä, P. 2009. Hädän hetkellä – psyykkisen ensiavun opas. Helsinki: Kustannut Oy Duodecim ja Suomen Punainen Risti

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Eskonen, I. 2005. Väitöskirja. Perheväkivalta lasten kertomana. Tampere: Yliopistopaino
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38062/Helena_Kamara.pdf?sequence=1

Hammarlund, C-O. 2004. Kriisikeskustelu. Kriisituki, jälkipuinti, stressin ja konfliktien käsittely. Suom. Toivanen, R. Helsinki: Tietosanoma Oy. Alkuperäisteos 2001.

Hautamäki, J. 1997. Perheväkivalta käännekohta miehen elämässä. Helsinki: Miessakit ry

Hautamäki, J. 2013. Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Helsinki: Jari Hautamäki ja Gummerus Kustannus Oy

Henriksson M. 2005. Psykkiseen selviytymiseen on monta tietä. Suomen lääkärilehti 35/2005, 3355.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS- Tuotanto Oy
- Hurtig, J., 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Väitöskirja.
- Hokkaen, R. & Tiainen, A. 2010. Elävä päiväkirja. Tampereen ensi- ja turvakoti ry:n lapsityön polku. Tampere: Tampereen ensi- ja turvakoti ry.
http://www.tetuko.fi/userfiles/file/Tetuko_El%C3%A4v%C3%A4_P%C3%A4iv%C3%A4kirja_Web.pdf
- Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- International Society for Traumatic Stress Studies. 2015. Treating trauma. Best practices. Luettu 12.1.2015
http://www.istss.org/Best_Practices/5453.htm
- Karjalainen, R., Forsberg, H. & Linnas, H. 2012. Lapsi ja lastensuojelu käytännössä. Teoksessa: Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2.painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Kumpula, K. 2013. 8-vuotiaan kuolemaan johtaneet tapahtumat. Oikeusministeriön julkaisu 32/2013 selvityksiä ja ohjeita. Luettu 14.12.2014.
http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372/Files/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johtaneet_tapahtumat.pdf
- Kurki, H. 2011. Lastensuojelun työntekijöiden näkemyksiä pienen lapsen edun toteutumisesta avohuollon perhetyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/30155>
- Kämärä, H. 2011. Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä. Vantaan turvakodin ohjaajatyön näkökulma. Rikosseuraamusalan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38062/Helena_Kamara.pdf?sequence=1
- Kääriäinen, J. 2007. Väkiältä poliisitilastoissa. Teoksessa: Ellonen, N., Kivivuori, J., Kääriäinen, J. Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80. Tampere.
- Laine, T. 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus ja Terhi Laine.
- Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalveluiden tuottajalle 1354/2014.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun Keskusliitto. Lastensuojeluinfo. Luettu 12.1.2015.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html>

Levine, P. 2008. Kun tiikeri herää. Trauma ja toipuminen. Oulu: Traumaterapiakeskus.

Naisten suojakoti. 2014. Ajankohtaista. Luettu 2.12.2014.
http://www.naistensuojakoti.fi/?page_id=84

National Center for PTSD. 2014. What is PTSD? Luettu 3.12.2014
<http://www.ptsd.va.gov/public/PTSD-overview/basics/what-is-ptsd.asp>

Oranen, M. (toim.) 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oranen, M. & Keränen, E. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Lasten auttaminen. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: Eija Paavilainen, Tarja Pösö ja Wernwr Söderström Osakeyhtiö.

Palosaari, E. 2008. Lupa särkyä. Kriisistä elämään. 2.painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Peavy, R. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Suom. Auvinen, P. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy. Alkuperäinen teos 2004.

Piironen, L. 2012: Olisiko kehollisista menetelmistä apua vakauttamiseen? Traumape-
 räisen dissosiaatiohäiriön vakauttaminen Suomessa – projektiraportti 2009-2012. Oulu:
 Traumaterapiakeskus.

Punainen risti. 2014. Nuorten turvatalo. Luettu 2.12.2014.
<https://www.punainenristi.fi/node/1409>

Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) 2002. Naisiin kohdistuva pari ja lähisuhde väkivalta. Käsikirja perus ja täydennyskoulutukseen. Helsinki: Stakes

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suomen rikoslaki 19.12.1889/39.

Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2012. Lasten ja lapsiperheiden asema nyky-Suomessa. Teoksessa: Söderholm, A.& Kivitie-Kallio, S. (toim.) 2012. Lapsen kaltoin-
 kohtelu. 2.painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Suokas, K. & Tohka, D. 2012. Lapsen osallisuuden toteutuminen - Lastensuojelun työn-
 tekijöiden kokemuksia lapsen osallisuudesta perheväkivaltatilanteiden käsittelyssä. Met-
 ropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/49567>

Suomen mielenterveysseura. 2014. Traumaattisen kriisin vaiheet. Luettu 11.12.2014.
<http://www.e-mielenterveys.fi/kriisit/traumaattiset-kriisit/traumaattisen-kriisin-vaiheet/>

Tampereen ensi- ja turvakoti ry. 2013. Vuosikertomus 2013. Luettu 2.12.2014.
http://www.tetuko.fi/userfiles/file/Tampereen_ensi_ja_turvakoti_ry_Vuosikertomus_2013.pdf

Tampereen ensi- ja turvakoti ry. 2014a. Ensi- ja turvakoti. Luettu 2.12.2014.
<http://tetuko.fi/?sivu=3>

Tampereen ensi- ja turvakoti ry. 2014b. Me. Luettu 2.12.2014.
<http://tetuko.fi/?sivu=11>

Tampereen ensi- ja turvakoti ry. 2014c. Lapsiperheet. Luettu 2.12.2014.
<http://tetuko.fi/?sivu=6>

Tampereen kaupunki. 2014. Perhe- ja sosiaalipalvelut. Lastensuojelu. Avohuollon tukitoimet. Luettu 13.12.2014.
<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/avohuolto.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014a. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Luettu 25.12.2014.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014b. Lastensuojelun käsikirja. Lasten osallisuus. Luettu 25.12.2014.
<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014c. Lapset, nuoret ja perheet. Lapsen kaltoinkohtelu. Luettu 3.2.2015.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ehkaisytyo/lahisuhde/lapsen

Trauma ja dissosiaatio. 2014. Trauman jälkeinen stressireaktio. Luettu 3.12.2014.
<http://traumajadissosiaatio.fi/traumanjalkeinen-stressihairio-ptsd-2/>

Traumaterapiakeskus. 2013. Psykkinen trauma. Luettu 3.12.2014.
<http://www.traumaterapiakeskus.com/18>

Unicef. 2006. Behind closed doors. The Impact of Domestic Violence on Children. Luettu 4.2.2015.
<http://www.unicef.org/evaldatabase/files/BehindClosedDoors.pdf>

Väestöliitto. 2015. Väkivallan yleisyys. Luettu 6.2.2015.
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/vakivallan-yleisyys/

Välivaara, C. 2006. Kuinka päästä lapsen kartalle lastensuojelussa? Lapsilähtöisiä lähestymistapoja vakaviin asioihin. Niilo Mäki Bulletin Oppimisvaikeuksien erityislehti. http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/materiaalit/tejping_artikkeli.pdf Luetu 2.1.2015.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Teemat:

Taustoja

Miten kauan olet työskennellyt Turvakodilla? Millaisessa tehtävässä?

Lapsen asema

Lapsi Turvakodilla, tyypillinen tilanne?

Mikä lapsen asema on Turvakodilla? Lastensuojelulaitoksessa?

Miten asema näkyy arjessa?

Joutuuko lapsen asemaa puolustamaan? Miten sitä puolustetaan? Ja kenelle?

Työskentely lastensuojelulain alla – Mitä velvoitteita työskentelyyn liittyy ajatellen lapsen asemaa velvoitteet – mitä rajoitteita?

Ongelmakohtia/Parannusehdotuksia

Unohtuuko lapsen asema?

Jääkö lapsi vanhemman varjoon?

Lapsen kohtaaminen

Miten kriisitilanteessa oleva lapsi kohdataan? Mitä erityistä otettava huomioon (esimerkiksi verrattuna lapseen, joka ei ole kriisitilanteessa)

Saapuminen Turvakodille

Lapsen kohtaaminen Turvakodin arjessa

Ongelmakohtia/Parannusehdotuksia

Yksilötyöskentely

Työvälineet

Erityispiirteet

Yksilötyöskentely käytännössä?

Yksilötyöskentelyn toimivuus?

Lapset, joiden kanssa ei tehdä yksilötyöskentelyä?